

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ὑννάτος

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦνται ἀπὸ
1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτήσιαι. — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως : Ὁδὸς Στεφίδου, 6.

9 Μαρτίου 1880

Σφραγὶς τῆς κοινότητος τῆς

ΕΠΑΡΧ. ΑΡΚΑΔΙΑΣ

ἐπὶ ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἀνωτέρω σφραγὶς ἐλήφθη ἐκ πιττάκιου τοῦ μακαρίτου Πρωτοσυγκέλλου Ἀμβροσίου Φραντζῆ, περὶ τοῦ ὁποῦ οὗ δ κ. Μάμουκας εὐηρεστήθη, τῇ αἰτήσῃ ἡμῶν, νὰ ἐπιστείλῃ ἡμῖν τὰ ἐπόμενα : Σ. τ. Δ.

Τὸ πιττάκιον τῆς 21 Ἰουλίου 1821 εἶναι αὐτόγραφον τοῦ μακαρίτου Πρωτοσυγκέλλου Ἀμβροσίου Φραντζῆ, — ἐξαδέλφου τοῦ ἀοιδίου Ἀρχιερέως Χριστιανουπόλεως Γερμανοῦ (ἐνὸς τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Τριπολιτζᾶς κρατηθέντων δμηρῶν — ἱερατικῶν τε καὶ προκρίτων τῆς Πελοποννήσου), — μέλους τῆς ἐταιρίας τῶν Φιλικῶν, — μέλους τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας ἐν ἔτει 1822 — καὶ συγγραφέως τετρατόμου « Ἐπιτομῆς τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1715 ἔτους μέχρι τοῦ 1835 ». Ἡ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ πιττάκιου τούτου σφραγὶς ἀνήκει — ὡς εἰκάζω — εἰς τὴν τῆς ἐπαρχίας Ἀρκადίας (τὰ νῦν Κυπαρισσίας) κοινότητα. Εἰς τὴν διοίκησιν δὲ τῶν κοινῶν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐλάβανε σπουδαῖον μέρος ὁ τὸ πιττάκιον γράψας, διὰ τε τὴν προσωπικὴν του ἀξίαν, καὶ ὡς ἀντιπροσωπῶν τὸν δμηρεύοντα Ἀρχιερέα.

Τῇ 20 Φεβρουαρίου 1880.

A. Z. ΜΑΜΟΥΚΑΣ

Παράδοξα τῆς γλώσσης :

Περὶ ἀνθρώπου θνήσκοντος λέγομεν ὅτι « ἀφίνει τὴν γῆν » ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν μέλλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

1. Πιττάκιον ἐκάλουν οἱ Βυζαντινοὶ τεμάχιον μεμβράνης ἢ χάρτου χρησιμεῦον ὡς πίναξ ἢ ὡς σημειωματάριον. Εἶνε λέξις ἑλληνικὴ ἐκ τοῦ πίττα ἢ πίσσα· διότι κατ' ἀρχὰς μετεχειρίζοντο ξυλίνους πίνακας πεπισσωμένους ὡς τοιαῦτα σημειωματάρια.

ΤΟΜΟΣ Θ' — 1880

ΑΝΕΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

[Μυθιστόρημα Ἐκτορος Μαλὸ βραδευθὲν παρὰ τῆς γαλικῆς Ἀκαδημίας. Μετάφρασις Α. Π. Παγκαδῆ].

Συνίχτια· ἰδί· σελ. 132.

Β'

Ὁ σύζυγος τῆς τροφῆς.

Ἐπλησίασα κ' ἐγὼ νὰ τὸν ἐναγκαλισθῶ. Διὰ τῆς ἄκρας τοῦ ραβδίου του ὅμως μὲ ἀπεμάκρυνε.

— Τί πράγμα εἶν' αὐτός ;

— Εἶναι ὁ Ρεμῆς.

— Μὲ εἶχες εἰπεῖ . . .

— Ναί, τῷ ὄντι ὅμως . . . δὲν ἦτον ἀλήθεια, διότι . . .

— Ἀ ! Δὲν ἦτον ἀλήθεια, δὲν ἦτον ἀλήθεια.

Καὶ ἐπροχώρησέ τινα βήματα πρὸς ἐμὲ, ἔχων ὑψωμένον τὸ ραβδίον· ἐγὼ δὲ αὐτομάτως ὠπισθοδρόμησα.

Τί εἶχον κάμει ; Τί ἦτον τὸ ἐγκλημα μου ; Διὰ τί νὰ μὲ δεχθῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅταν ἐπήγαινα νὰ τὸν ἐναγκαλισθῶ ;

Ἀλλὰ καιρὸς δὲν μοι ἔμενε πρὸς ἐξέτασιν τῶν διαφορῶν αὐτῶν ζητημάτων, διασταυρουμένων εἰς τὸ πνεῦμά μου ἐν πολλῇ ταραχῇ.

— Βλέπω ἔχετ' ἐδῶ ἀποκρηὰν, εἶπε. Τόσῳ τὸ καλῆτερον, διότι πεινῶ μὲ τὰ σωστά μου. Τί ἔχεις διὰ τὸ δεῖπνον ;

— Βκαμνα τηγανίταις.

— Τὸ βλέπω. Δὲν ἔχεις σκοπὸν ὅμως νὰ θρέψῃς μὲ τηγανίταις ἀνθρώπον ὅστις ἐπεριπάτησε τέσσαρας ὥρας.

— Ἀλλὰ δὲν ἔχω τίποτε· δὲν σ' ἐπροσμένανεν.

— Πῶς τίποτε ; Τίποτε δὲν ἔχεις διὰ τὸ δεῖπνον ;

Καὶ περιέφερε τὸ βλέμμα πέριξ του.

— Ἐδῶ εἶναι βούτυρον.

Ἐπειτα ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν ὀροφὴν, ὅπου ἄλλοτε ἐκρέματο τὸ παστὸν. Τὸ καρφίον ὅμως ὅπου ἐκρέματο ἦτον κενὸν πρὸ πολλοῦ, καὶ εἰς τὴν δοκὸν ἦσαν μόνον τινὲς ὀρμαθοὶ κρομμυδίων καὶ σκόρδων.

— Ἐδῶ εἶναι κρομμύδια, εἶπε, ρίπτων κάτω ἓνα ὀρμαθὸν διὰ τοῦ ραβδίου του. Τέσσαρα ἢ πέντε κρομμύδια καὶ ὀλίγον βούτυρον, ἔγινε τὸ φαγί μας. Ἐβγάλε τὸ ζυμάρει ἀπὸ τὸ τηγάνει καὶ τηγάνισε τὰ κρομμύδια.

Νὰ ἐβγάλλῃ τὸ ζυμάρει ἀπὸ τὸ τηγάνει ! Ἡ

μάνα Βαρβερίνα δὲν ἀπεκρίθη, καὶ ἔσπευσε νὰ κάμῃ καθὼς ὁ ἄνδρας τῆς ἤθελεν· αὐτὸς δ' ἐκάθησεν εἰς τὴν ξυλίνην ἐδρὰν πλησίον τῆς ἐστίας.

Δὲν εἶχον τολμήσει ν' ἀφήσῃ τὸν τόπον ὅπου τὸ βιβλίδιον τοῦ μ' ἔφερε, καὶ στηριζόμενος εἰς τὴν τράπεζαν, τὸν ἠτένιζον.

Ἦτον ἄνθρωπος πεντηκοντούτης περίπου· εἶχε τὸ πρόσωπον αὐστηρὸν, τοὺς τρόπους τραγεῖς. Ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐκλινε πρὸς τὸν δεξιὸν ὠμόν τοῦ ἐξ αἰτίας τῆς πλήγῃς τοῦ, καὶ τὸ σωματικὸν τοῦτο ἐλάττωμα τὸν καθίστα ἀκόμῃ δυσχερεστώτερον.

Ἡ μάνα Βαρβερίνα εἶχε βάλει πάλιν τὸ τηγάνιον εἰς τὴν φωτιάν.

— Μὲ πόσον τιποτένιον βούτυρον θὰ κάμῃς τὸ φαγί; εἶπε.

Κ' ἐπῆρε τὸ βούτυρον ἀπὸ τοῦ πινακί, καὶ τὸ ἔρριψεν ὅλον εἰς τὸ τηγάνιον.

Βούτυρον λοιπὸν δὲν ὑπῆρχε πλέον, ἐπομένως οὔτε τηγανίται.

Εἰς πᾶσαν ἄλλην στιγμὴν ὁμολογῶ ὅτι βαθέως θὰ μ' ἐθλίβεν αὐτὴ τῶν ἐλπίδων μου ἡ καταστροφὴ· τότε ὅμως οὔτε τηγανίτας πλέον ἐσυλλογιζόμην οὔτε λαλαγκίτας, καὶ μίᾳ μόνον ἰδέᾳ μὲ ἀπησχόλει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ φαινόμενος πόσον τραχὺς, ἦτον ὁ πατήρ μου.

— Ὁ πατήρ μου, ὁ πατήρ μου! Αὐτὴν τὴν λέξιν ἐπανελάμβανον κατ' ἐμαυτὸν μηχανικῶς.

Ποτὲ δὲν εἶχον σκεφθῇ εὐκρινῶς τί ἐστὶ πατήρ, καὶ συγκεχυμένως πως, ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, ἐνόμιζον ὅτι πατήρ ἦτον μήτηρ ἔχουσα χονδρὴν τὴν φωνήν· ὅταν ὅμως εἶδον αὐτὸν ὅστις ἐφύτρωσεν ἐμπρὸς μου, λυπηρὸν αἶσθημα τρόμου κατέλαβε τὴν καρδίαν μου.

Ἦθελον νὰ τὸν ἐναγκαλισθῶ, καὶ μ' ἀπέκρουσε διὰ τοῦ ἄκρου τῆς ράβδου τοῦ· διατί; Ἡ μάνα Βαρβερίνα ποτὲ δὲν μ' ἀπέκρουσεν ὅταν ἤθελον νὰ τὴν ἐναγκαλισθῶ· ἐξ ἐναντίας μοὶ ἦνοιγε πάντοτε τὰς ἀγκάλας τῆς καὶ μ' ἐσφιγγεν εἰς τὸ στήθος τῆς.

— Ἀντὶ νὰ στέκεσ' ἐκεῖ ξηρὸς σὰν νὰ ξεπάγνισες, μοὶ εἶπε, σείσου, βάλε τὰ πινακία.

Ἐβάλα ἀμέσως τὰ πινακία εἰς τὴν τράπεζαν. Τὸ ζουμί ἦτον ἑτοιμὸν, καὶ ἡ μάνα Βαρβερίνα τὸ ἐκένωσε.

Τότε ἐσηκώθη καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν ἐστίαν ὅπου ἐκάθητο, ἤλθε καὶ ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἤρχισε νὰ τρώγῃ· διεκόπτετο μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, καὶ ἐστήριζε τὰ βλέμματα εἰς ἐμέ.

Ἦμην δὲ πόσον τεταραγμένος, πόσον ἀνήσυχος, ὥστε δὲν ἤμπαρουν νὰ φάγω, καὶ τὸν ἐβλεπον κ' ἐγὼ, ἀλλὰ κρυφίως, κυττάζων κατὰ γῆς ὅταν τὸ βλέμμα μου ἀντίκρυζε τὸ ἐδικόν του.

— Ποτὲ δὲν τρώγει περισσώτερον ἀπὸ πόσον; εἶπε τέλος πάντων, ἐκτείνων πρὸς ἐμέ τὸ χουλιάρι του.

— Ὡ! μάλιστα, πολὺ καλὰ τρώγει.

— Τόσον τὸ χειρότερον. Τοῦλάχιστον ἂν δὲν ἔτρωγε.

Ἐννοεῖται ὅτι δὲν εἶχον ὄρεξιν νὰ ὀμιλήσω, καὶ ἡ μάνα Βαρβερίνα καὶ ἐκεῖνη διάθεσιν δὲν εἶχε διὰ συνδιάλεξιν, ἀλλ' ἐπήγαινε καὶ ἤρχετο περίξ τῆς τράπεζῃς, καὶ μόνον ἐπρόσεχε νὰ ὑπηρετῇ τὸν ἄνδρα τῆς.

— Λοιπὸν δὲν πεινᾷς; μοὶ εἶπεν ἐκεῖνος.

— Ὅχι.

— Τότε λοιπὸν πῆγαινε νὰ πλαγιαῖσῃς, καὶ κύτταξε νὰ κοιμηθῇς ἀμέσως. Ἀλλέως θὰ θυμώσω.

Ἐν βλέμμα τῆς μάνας Βαρβερίνας μὲ εἰδοποίησεν ὅτι πρέπει νὰ ὑπακούσω χωρὶς ἀντιλογίας· ἀλλὰ καὶ οὔτε ἦτον ἀναγκαῖα ἡ προτροπὴ τῆς αὐτῇ, διότι νὰ παρακούσω κάμμιαν δὲν εἶχον διάθεσιν.

Ὡς δὲ εἰς πολλὰς οἰκίας χωρικῶν, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐδικήν μας τὸ μαγειρεῖον ἦτον συγχρόνως καὶ ὁ κοιτὼν μας. Πλησίον τῆς ἐστίας ἦσαν ὅσα ἐχρησίμευον εἰς τὸ γεῦμα, ἡ τράπεζα, ἡ σκάφη τοῦ ζυμώματος, ἡ ἀγγειοθήκη· εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τὰ σκεύη διὰ τὸν ὕπνον· εἰς τὴν μίαν γωνίαν ἡ κλίνη τῆς μάνας Βαρβερίνας, εἰς τὴν ἄλλην ἡ ἐδική μου, εἰς εἶδος χωρίσματος, ἔχοντος ἐμπρὸς κόκκινον παραπέτασμα.

Τάχιστα ἐξεδύθην καὶ ἔπεσα εἰς τὸ στρώμα. Νὰ κοιμηθῶ ὅμως ἦτον ἄλλος λόγος.

Κατὰ διαταγὴν κάνεις δὲν κοιμᾶται· μόνον ὅστις νυστάζει καὶ εἶναι ἡσυχος, ἐκεῖνος κοιμᾶται.

Ἐγὼ ὅμως ἡσυχος δὲν ἦμην καὶ δὲν ἐνύσασζον.

Ἐξ ἐναντίας ἦμην πολὺ τεταραγμένος, καὶ δυστυχέστερος ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν.

Πῶς; πατήρ μου ἦτον αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Τότε λοιπὸν διατί μ' ἐκακομεταχειρίζετο πόσον;

Ἐκόλλησα ὅμως τὴν μύτην μου εἰς τὸν τοῖχον, κ' ἐπροσπάθουν ν' ἀποδιώξω αὐτὰς τὰς ἰδέας καὶ νὰ κοιμηθῶ καθὼς μοὶ εἶχε διατάξει. Ἀλλ' ἦτον ἀδύνατον· ὁ ὕπνος δὲν ἤρχετο. Ποτὲ δὲν ἠσθάνθη τὸν ἑαυτὸν μου πόσον ἐξυπνον.

Ἀφ' οὗ παρῆλθεν ὀλίγος καιρὸς, δὲν ἤξεύρω πόσος, ἐνόησα ὅτι κάποιος ἐπλησίαζεν εἰς τὴν κλίνην μου.

Τὸ βῆμα ἦτον βραδύ, βαρὺ καὶ συρόμενον, καὶ ἀμέσως διέκρινα ὅτι δὲν ἦτον ἡ μάνα Βαρβερίνα.

Θερμὴ πνοὴ ἐπέρασεν εἰς τὴν κόμην μου.

— Κοιμᾶσαι; ἠρώτησε φωνὴ βαθεῖα, ὡς πνιγομένη.

Ἐγὼ δὲ, ποῦ ν' ἀποκριθῶ; οἱ φοβεροὶ ἐκεῖνοι λόγοι «θὰ θυμώσω», ἀντήχουν ἀκέμῃ εἰς τὴν ἀκοήν μου.

— Κοιμᾶται, εἶπεν ἡ μάνα Βαρβερίνα. Μόλις πλαγιαῖζει, καὶ ἀποκοιμᾶται. Εἶναι ἡ συνή-

θειά του. Ἦμπορεῖς νὰ ὀμιλήσῃς, καὶ μὴ φοβηθῇς νὰ σ' ἀκούσῃ.

Ἐννοεῖται ὅτι ἔπρεπε νὰ εἰπῶ ὅτι δὲν κοιμῶμαι· ἀλλὰ δὲν ἐτόλμων. Μοὶ εἶχον διατάξει νὰ κοιμηθῶ, δὲν ἐκοιμώμην, λοιπὸν ἔπταιον.

— Ἡ δίκη σου τί γίνεται; ἠρώτησεν ἡ μάνα Βαρβερίνα.

— Τὴν ἔχασα. Οἱ κριταὶ ἀπεφάσισαν ὅτι ἐγὼ ἔπταια διότι εὐρέθην ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ ξύλα ὅταν ἔπεσαν, καὶ ὅτι ὁ ἐργολάβος τίποτε δὲν μὲ χρεώσατε.

Καὶ τότε ἐκύπησε δυνατὰ μὲ τὸν γρόνθον εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ ἤρχισε νὰ βλασφημῇ χωρὶς νὰ λέγῃ ἓνα λόγον φρόνιμον.

— Τὴν δίκην τὴν ἔχασα, ἐξηκολούθησεν ἔπειτα. Τὰ χρήματά μας τὰ ἔχασα. Εἶμαι στρεβλωμένος, εἶμαι θεόπτωχος. Αὐτὴ εἶναι ἡ κατάστασις. Καὶ δὲν μᾶς φθάνουν ὅλ' αὐτά. Ἐρχομαι ἐδῶ, κ' εὐρίσκω ἓνα παιδί! Ὁ μ' ἐξηγήσῃς τώρα διατί δὲν ἔκαμες καθὼς σὲ παρήγγειλα;

— Διότι δὲν ἤμπαρσα.

— Δὲν ἤμπαρσες νὰ τὸ φέρῃς εἰς τὸ κατάστημα τῶν ἐκθέτων;

— Ἦμποροῦσα ν' ἀφήσω πόσον εὐκόλα παιδί ὁποῦ ἔθρεψα μὲ τὸ γάλα μου καὶ ὁποῦ ἀγαποῦσα;

— Δὲν ἦτον παιδί σου.

— Ὅπως ἂν εἶναι, ἠθέλησα νὰ κάμω κατὰ τὴν παραγγελίαν σου· ὅμως τότε ἀρρώστησε.

— Ἀρρώστησεν;

— Ἀρρώστησε, μάλιστα. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἤμποροῦσα τότε νὰ τὸ ὑπάγω εἰς τὸ κατάστημα τῶν ἐκθέτων διὰ ν' ἀποθάνῃ.

— Καὶ ὅταν ἔγινε καλὰ;

— Δὲν ἔγινε καλὰ ἀμέσως. Ἐπειτ' ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀσθενείαν ἤλθεν ἄλλη· ἔβηκε τὸ παιδί τὸ δυστυχισμένον, ὁποῦ ἐξεσχίζετο ἡ καρδιά μου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπέθανε καὶ ὁ Νικολάκης μας. Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἂν τὸν ἔφερον εἰς τὴν πόλιν, θ' ἀπέθνησκε καὶ αὐτός.

— Αἶ, καὶ ἔπειτα;

— Ὁ καιρὸς εἶχε προχωρήσει. Ἀφ' οὗ εἶχον περιμένει ὡς τότε, ἤμποροῦσα νὰ περιμένω ἀκόμῃ.

— Πόσων χρόνων εἶναι τώρα;

— Ὁκτὼ χρόνων.

— Λοιπὸν ὀκτὼ χρόνων θὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ πρὶν, καὶ πολὺ πλέον εὐχάριστον δὲν θὰ τῷ εἶναι τώρα· τοῦτο ἐκέρδησε νὰ περιμένῃ.

— Ἀ! Ἰερώνυμε, δὲν θὰ τὸ κάμῃς τοῦτο!

— Δὲν θὰ τὸ κάμω; Καὶ τίς θὰ μ' ἐμποδίσει; Νομίζεις ὅτι ἤμποροῦμεν νὰ τὸ ἔχωμεν εἰς βάρος μας πάντοτε;

Τότε ἐπῆλθε στιγμὴ σιωπῆς, καὶ ἤμπαρσα ν' ἀναπνεύσω· διότι ἡ συγκίνησις μοὶ ἐσφιγγε τὸν λαιμόν, ὡς νὰ μ' ἀποπνίξῃ.

Μετ' ὀλίγον ἡ μάνα Βαρβερίνα ἤρχισε πάλιν.

— Ἀ! πῶς σὲ ἤλλαξαν τὰ Παρίσια! Δὲν θὰ εἶχες ὀμιλήσει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρὶν ὑπάγῃς εἰς τὰ Παρίσια.

— Ἰσως. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἂν τὰ Παρίσια μὲ ἤλλαξαν, τὰ Παρίσια καὶ μὲ ἐστρέβλωσαν. Πῶς θέλεις τώρα νὰ κερδίζω τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τοῦ, τὸν ἐδικόν σου, τὸν ἐδικόν μου; Χρήματα δὲν ἔχομεν πλέον· τὴν ἀγγελᾶδα τὴν ἐπωλήσαμεν. Ἐν ᾧ δὲν ἔχομεν ἡμεῖς νὰ φάγωμεν, πρέπει νὰ τρέφωμεν ἀκόμῃ καὶ παιδίον ξένον; Δὲν εἶν' ἐδικόν μας.

— Εἶν' ἐδικόν μου.

— Δὲν εἶναι οὐτ' ἐδικόν σου οὐτ' ἐδικόν μου. Δὲν εἶναι χωρικοῦ παιδίον. Τὸ ἐβλεπον ὅταν ἐτρώγαμεν. Εἶναι λεπτοκαμωμένον, λιγνόν· δὲν ἔχει βραχίονας, δὲν ἔχει κνήμας.

— Εἶναι τὸ ὠραιότερον παιδίον τοῦ χωρίου.

— Ὁραῖον, πολὺ καλὰ. Ὅμως εὐρωστον; Ψωμί τῷ δίδει ἡ ὠραιότης του; Ἐργάτης ἔχει ποτὲ ὅμους ὡς τοὺς ἐδικούς του; Εἶναι παιδίον τῆς πόλεως, εἶναι ἀρχοντόπουλον, καὶ ἀρχοντόπουλα ἐδῶ δὲν μᾶς χρειάζονται.

— Σὲ λέγω πῶς εἶναι καλὸν παιδί, κ' ἔχει πνεῦμα· σὰν γάτα, καὶ καρδιὰ χρυσοῦ. Ὁ ἐργασθῇ δι' ἡμᾶς.

— Καὶ ὡς τότε πρέπει ἡμεῖς νὰ δουλεύωμεν δι' αὐτό. Ἐγὼ δὲν ἤμπορῶ νὰ δουλεύω πλέον.

— Καὶ ἂν οἱ γονεῖς τοῦ τὸ ζητήσουν ὀπίσω, τί θὰ τοὺς εἰπῇς;

— Οἱ γονεῖς τοῦ; Καὶ ἔχει γονεῖς; Ἀν εἶχε, θὰ τὸ εἶχαν ζητήσῃ ὡς τώρα. Ἐπέρασεν ὁκτὼ ἔτη. Βεβαίως θὰ τὸ εὐρίσκον. Ἀ! μεγάλην ἀνοησίαν ἐπραῖα ὅταν ἐνόμισα ὅτι ἔχει γονεῖς, καὶ ὅτι θὰ ἔλθουν μίαν ἡμέραν νὰ τὸ ζητήσουν, καὶ νὰ μᾶς πληρώσουν τοὺς κόπους μας διότι τὸ ἀνεθρέψαμεν. Ἦμην ἀνόητος τότε, ἦμην χαμένος. Διότι εἶχε κεντημένα καὶ λεπτὰ τὰ σπάργανα δὲν σημαίνει τοῦτο ὅτι εἶχε καὶ γονεῖς. Ἐπειτα ἤμπορουν καὶ ν' ἀπέθάναν.

— Ἀν ὅμως ζοῦν; Ἀν ἔλθουν μίαν ἡμέραν καὶ μᾶς τὸ ζητήσουν; Ἐγὼ νομίζω ὅτι θὰ ἔλθουν.

— Τί πείσμα ἔχουν αἱ γυναῖκες!

— Ἀν ὅμως ἔλθουν;

— Αἶ! Ὁὰ τοὺς στείλωμεν εἰς τὸ κατάστημα τῶν ἐκθέτων. Τώρα φθάνουν αἱ ὀμιλίας. Τὰ βρύνονται ὅλ' αὐτά. Αὐριο θὰ τὸν ὑπάγω εἰς τὸν δήμαρχον. Ἀπόψε θὰ ὑπάγω ἀκόμῃ νὰ χαϊρετῶ τὸν Φραγκίσκον, καὶ μετὰ μίαν ὥραν ἐπιστρέφω.

Τότε ἤκουσα ὅτι ἡ θύρα ἀνοίχθη καὶ πάλιν ἐκλείσθη.

Ἦκουσα ὅτι ἀνεχώρησε.

Ἀνακαθίσας τότε ἀμέσως, ἤρχισα νὰ φωνάζω τὴν μάναν Βαρβερίνα.

— Ἀ! Μητέρα!

Καὶ ἀμέσως ἐκείνη ἔτρεξε πρὸς τὴν κλίνην μου.

— Θὰ μ' ἀφήσης νὰ ὑπάγω εἰς τὸ κατὰστημα τῶν ἐκθέτων;

— Ὁχι, φίλτατέ μου Περμῆ, ὄχι.

Καὶ μὲ ἔσφιγγεν εἰς τὰς ἀγκάλας της καὶ μ' ἐφίλησε περιπαθέστατα.

Ὁ ἐναγκαλισμός της οὕτως μοὶ ἀπέδωκε τὸ θάρρος καὶ ἔπαυσα κλαίων.

— Δὲν ἐκοιμάσσο λοιπόν; μ' ἠρώτησεν ἡπίως.

— Δὲν πταίω ἐγώ.

— Δὲν σ' ἐπιπλήττω διὰ τοῦτο. Λοιπὸν ἡ-

κουσες ὅ,τι ὁ Ἱερώνυμος ἔλεγε;

— Ναί, ὅτι δὲν σ' ἔχω μητέρα. Ὁμως οὐτ' ἐκεῖνον δὲν τὸν ἔχω πατέρα.

Τὰς λέξεις δὲ ταύτας δὲν τὰς ἐπόφερα κατὰ τὸν ἴδιον τόνον φωνῆς· διότι ἂν βαθέως μ' ἐθλίβεν ὅτι δὲν ἦτον ἐκείνη μήτηρ μου, ἡμὴν ἀπ' ἐτέρου εὐτυχῆς, σχεδὸν ὑπερήφανος ὅτι ἐκεῖνος δὲν ἦτον πατήρ μου. Ἐκ τούτου προέκυπτεν ἀντίθεσις αἰσθημάτων, ἣν ἐπρόδιδεν ἡ φωνή μου.

Ἄλλ' ἡ μάνα Βαρβερίνα δὲν ἐφάνη εἰς τοῦτο προσέξασα.

— Ἰσως, εἶπεν, ἔπρεπε προτιότερα νὰ σ' εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν. Ἦσουν ὅμως τόσον ὅλως διόλου παιδί μου! Μ' ἦτον ἀδύνατον νὰ σ' εἰπῶ, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη, ὅτι δὲν εἶμαι μητέρα σου. Τὴν μητέρα σου, τὸ ἦκουσες, παιδάκι μου, κἀνεῖς δὲν τὴν γνωρίζεις. Ζῇ, δὲν ζῇ, τίς τὸ ἠξεύρει; Μίαν αὐγὴν εἰς τὰ Παρίσια ὁ Ἱερώνυμος ἐπήγαγεν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ἐπερνούσεν ἕνα δρόμον πλατὺν καὶ φυτευμένον δένδρα, ὁδὸς Βρετοίλ λέγεται, ὅταν ἦκουσε βρέφος νὰ κλαίῃ. Ἡ φωνὴ ἐφαίνετο ὡς νὰ ἤρχετο ἀπὸ τὴν θύραν κήπου ἐκεῖ πλησίον. Ἦτον φεβρουάριος καὶ μόλις εἶχε χαράξει. Ἐπῆγε πλησίον, καὶ εἶδε βρέφος κατὰ γῆς εἰς τὸ κατώφλιον. Ἐκύτταξε νὰ ἰδῇ διὰ νὰ φωνάξῃ κἀνένα, καὶ τότε παρετήρησεν ὅτι κάποιος ἐβγῆκεν ἀπ' ὀπίσω ἀπὸ χονδρὸν δένδρον, καὶ ἐφυγε μὲ ταχύτητα. Βεβαίως ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εἶχε κρυφθῇ ἐκεῖ διὰ νὰ ἰδῇ ἂν θὰ ἴσχυρε κἀνεῖς τὸ βρέφος, καὶ βεβαίως αὐτὸς τὸ εἶχε βάλαι ἐκεῖ εἰς τὴν θύραν. Ὁ Ἱερώνυμος δὲν ἠξεύρει τί νὰ κάμῃ. Τὸ βρέφος ἐφώναζεν ὅσον ἡμποροῦσεν, ὡς νὰ εἶχεν ἐννοήσει ὅτι τῷ ἦλθε βοήθεια, καὶ νὰ μὴν ἤθελε ν' ἀφήσῃ νὰ τῷ διαφύγῃ ἡ εὐκαιρία. Κ' ἐν ᾧ ἔμενεν ἐκεῖ κ' ἐσκέπτετο τί νὰ κάμῃ, τότε ἦλθαν καὶ ἄλλοι ἐργάται, καὶ ἀπεφάσισαν ὅτι πρέπει νὰ φέρῃ τὸ βρέφος εἰς τὸν ὑπαστυνόμον.

Τὸ μικρὸν ἔκλαιε πάντοτε. Βεβαίως ἐκρύωνεν. Εἰς τὸ ὑπαστυνομικὸν κατὰστημα ὅμως ἦτον ζέστη, καὶ ἐκεῖνο δὲν ἔπαυε νὰ φωνάξῃ. Τότε ἐνόησαν ὅτι πρέπει νὰ πεινᾷ, καὶ ἐκάλεσαν μίαν γειτόνισσαν νὰ τὸ βυζάξῃ. Ἐκεῖνο ἔπεσε κατακέφαλα. Ἀπέθνησκε τῆς πείνης. Ἐπειτα τὸ ἐξάλ-

λαξαν ἐμπρὸς εἰς τὴν φωτίαν. Ἦτον ὥραϊον ἀγὸρι πέντε ἐξ μηνῶν, χονδρὸν, παχὺ, ῥοδοκόκκινον, λαμπρόν. Ἀπὸ τὰ σπάργανα καὶ τὰ ἐνδύματά του ἐφαίνετο ὅτι οἱ γονεῖς του ἦσαν πλούσιοι. Κάποιος λοιπὸν τὸ εἶχε κλέψει αὐτὸ τὸ βρέφος, καὶ ἔπειτα τὸ εἶχεν ἀφήσει ἐκεῖ. Τοῦλάχιστον τοῦ ὑπαστυνόμου ἡ ἐξήγησις ἦτον αὕτη. Τί νὰ γίνῃ τότε; Ὁ ὑπαστυνόμος ἔγραψεν ὅ,τι ἠξεύρειν ὁ Ἱερώνυμος, ἔγραψε καὶ πῶς ἐφαίνετο τὸ παιδί, καὶ τί σπάργανα εἶχε, καὶ ὅτι δὲν εἶχαν κἀνὲν σημεῖον ἢ γράμμα, καὶ εἶπεν ὅτι θὰ τὸ στείλῃ εἰς τὰ ἐκθετὰ ἂν κἀνείς τῶν δὲν ἤθελε νὰ τὸ ἀναλάβῃ. Τὸ βρέφος ἦτον εὐμορφον, καλῆς ὑγείας, εὐρωστον, καὶ ἡμποροῦσεν εὐκόλῃ νὰ τραφῇ. Οἱ γονεῖς του βέβαια θὰ ἤρχοντο νὰ τὸ ζητήσουν, καὶ θὰ ἐδίδον καλὴν ἀνταμοιβὴν εἰς ὅποιον τὸ εἶχε περιποιήσῃ. Τότε ἐπλησίασεν ὁ Ἱερώνυμος καὶ εἶπεν ὅτι ἐκεῖνος τὸ δέχεται. Λοιπὸν τῷ τὸ ἔδωκαν. Εἶχα καὶ ἐγὼ τότε παιδί τῆς ἰδίας ἡλικίας· μέγα πρᾶγμα ὅμως δὲν ἦτον νὰ θρέψω δύο. Βλέπεις, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγινα μητέρα σου.

— ὦ! Μητέρα!

— Μετὰ τρεῖς μῆνας ἀπέθανε τὸ παιδί μου, καὶ τότε σὲ ἠγάπησα περισσότερον, καὶ ἐλησμόνησα ὅτι δὲν ἦσουν τῷ ὄντι υἱός μας. Δυστυχῶς ὅμως ὁ Ἱερώνυμος δὲν τὸ ἐλησμόνησε, καὶ ὅταν ἐπέρασεν τρεῖς χρόνοι καὶ οἱ γονεῖς σου δὲν σ' ἐζήτησαν, ἡ τοῦλάχιστον δὲν σὲ ἤδραν, τότε ἠθέλησε νὰ σὲ στείλῃ εἰς τὸ βρεφοκομεῖον. Ἦκουσες πρὸ ὀλίγου διατί δὲν ὑπήκουσα.

— ὦ! μὴ εἰς τὸ βρεφοκομεῖον, ἀνέκραξα, λαμβάνων εἰς τὰς δύο μου χεῖρας τὸ φέρεμά της. Μάνα Βαρβερίνα, μὴ εἰς τὸ βρεφοκομεῖον, σὲ παρακαλῶ.

— Ὁχι, ἀγαπητέ μου, δὲν θὰ ὑπάγῃς. Θὰ διορθώσω τὸ πρᾶγμα. Ὁ Ἱερώνυμος δὲν εἶναι κακὸς ἄνθρωπος· θὰ ἰδῇς. Ἡ λύπη, ὁ φόβος τῆς πτωχείας, αὐτὰ τὸν ἠρέθισαν. Θὰ ἐργασθῶμεν καὶ σὺ θὰ ἐργάζεσαι.

— Ναί, ναί, ὅ,τι θελήσης· μὴ ὅμως εἰς τὸ βρεφοκομεῖον.

— Δὲν θὰ ὑπάγῃς· μὲ μίαν συμφωνίαν ὅμως, ὅτι ἀμέσως θ' ἀποκοιμηθῇς. Δὲν πρέπει, ὅταν θὰ ἐπιστρέψῃ, νὰ σ' εὕρῃ ἐξυπνον.

Τότε μ' ἐφίλησε, κ' ἔστρεψα πρὸς τὸν τοῖχον τὴν κεφαλὴν μου.

Ἦθελον ν' ἀποκοιμηθῶ, ἡ σύγχυσις ὅμως καὶ ἡ συγκίνησίς μου δὲν μ' ἄφηνον νὰ εὕρω ἡσυχίαν καὶ ὕπνον.

Λοιπὸν ἡ μάνα Βαρβερίνα, ἡ τόσον καλὴ, τόσον γλυκεῖα πρὸς ἐμὲ, δὲν ἦτον ἡ ἀληθὴς μήτηρ μου! Τότε λοιπὸν τί ἐστὶ μήτηρ; Καλητέρα ἀκόμη, ἀκόμη γλυκυτέρα; ὦ! ὄχι, αὐτὸ δυνατόν δὲν ἦτον.

Ἄλλ' ἄριστα ἐνόουν καὶ ἐνδομύχως ἠσθάνομην ὅτι ὁ πατήρ μου δὲν θὰ ἦτον τραχὺς ὡς ὁ

Βαρβερίνος, οὔτε θὰ μ' ἐβλεπε μὲ τόσον ψυχροῦς ὀφθαλμούς καὶ ὑψωμένον ῥαβδίον.

Ἦθελε νὰ μὲ στείλῃ εἰς τὸ βρεφοκομεῖον. Ἡ μάνα Βαρβερίνα θὰ ἡμποροῦσε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ;

Καὶ τὸ βρεφοκομεῖον τί ἦτον;

Εἰς τὸ χωρίον μας ἦσαν δύο παιδία γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα «τὰ ἐκθετὰ τοῦ βρεφοκομεῖου». Εἰς τὸν λαιμὸν τῶν ἔφερον ἀριθμὸν εἰς πλάκα μολυβδίνην. Εἶχον κακὰ φορέματα καὶ ἦσαν ἀκάθαρτα. Ὅλοι τὰ ἐπερίπαιζον, τὰ ἐκτύπων. Τὰ ἄλλα παιδία τὰ ἐδίωκον πολλάκις καθὼς ἐδίωκον τὰ πεπλανημένα καὶ ἀδέσποτα σκυλία διὰ νὰ διασκεδάσωσι καὶ διότι τὰ ἀδέσποτα σκυλία δὲν ἔχουν τίς νὰ τὰ ὑπερασπίσῃ.

ὦ! δὲν ἤθελον νὰ εἶμαι ὡς αὐτὰ τὰ παιδία· δὲν ἤθελον νὰ ἔχω ἀριθμὸν εἰς τὸν λαιμὸν, δὲν ἤθελον νὰ τρέχουν κατόπιν μου καὶ νὰ φωνάζουν· «τὸ βρεφοκομεῖον, τὸ βρεφοκομεῖον!» Εἰς τὸν στοχασμὸν τοῦτον καὶ μόνον κρύος ἰδρὼς μ' ἐπερίχυνε, καὶ οἱ ὀδόντες μου ἐκτύπων. Ἐπομένως δὲν ἐκοιμώμην.

Καὶ ὅμως ὁ Βαρβερίνος ἔμελλε νὰ φθάσῃ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν.

Εὐτυχῶς ὅμως δὲν ἦλθε τόσον ταχέως ὅσον εἶχεν εἰπεῖ, καὶ ὁ ὕπνος ἔφθασε ταχύτερον δι' ἐμὲ.

[Ἐπὶ τῇ συνέχῃ.]

Ἐπίσκεψις εἰς τὸ

ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

8 Μαρτίου 1880, ἑσπέρας.

Σήμερον τὴν πρώτην μετέβην εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ὅπου ὁ δῆμος τελεῖ κατ' ἔτος μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν. Τὸ συρρέουσιν πληθὸς ἐκεῖ ἦτο πολὺ. Ἡ πένθιμος αὕτη τελετὴ, ἐρχομένη εὐθὺς μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀπόκρεω, καταπλήττει διὰ τῆς ἀποτόμου ἀντιθέσεως, φέρουσα τὴν σιωπὴν καὶ τὴν κατῆφσιν ἀμέσους ἀκολουθοῦς τοῦ θορύβου καὶ τῆς εὐθυμίας.

Βλέπει τις ἐκεῖ γυναῖκας, αἵτινες πρὸ μικροῦ ἦσαν παραδεδομένοι εἰς χοροὺς καὶ διασκεδάσεις, ἐρχομένας ἐν συγκινήσει εἰς τὰ μνήματα αἶνα κλαύσασιν, ὡς ἡ Μάρθα.

Πόσα μύχια αἰσθήματα καὶ πόσας ἀνεκφράστους συγκινήσεις ἀντλεῖ τις ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ! Ἐδῶ ἐπὶ τάφων νεωπῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων καπνίζει ὁ νεκρολίθανος, καίόμενος ἐντὸς τοῦ κοιλώματος εὐτελοῦς κεράμου, ῥεμβοὶ καὶ δακρύοντες ἱστανταὶ γονεῖς καὶ ἀδελφοί· ἡ μόνη παρατήρησις αὐτῶν εἶναι ἡ θέα τοῦ τάφου τοῦ πεφλημένου ὄντος, τὸ ὅποιον τοὺς ἐμελανοφόρησεν ὀλίγον ἀπωτέρω ἱερεὺς παρακολουθούμενος ὑπὸ δμῖλου πενθούντων ἀναπέμπει, ἐνώπιον πλουσίου μνημεῖου σχιαζομένου ὑπὸ κυπαρίσσιων καὶ ἰτεῶν, τὰς μελαγχολικὰς εὐχὰς τῆς ἐκκλησίας· παρέκει, εἰς τὰ ἄκρα τοῦ κοιμητηρίου, γυνὴ κάτω-

χρος, φθάσασα εἰς τὸ μνήμα, τοῦ ὁποίου ἡ καρδία της ἀνεγνώρισεν ἤδη τὴν θέσιν, πρὶν ἢ οἱ ὀφθαλμοὶ της διακρίνωσι τὸν ἐπ' αὐτοῦ ὑψούμενον ἀπλοῦν σταυρὸν, πίπτει πρηνὴς ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐναγκαλίζεται μυρολογοῦσα ὡς ἡ Ἠλέκτρα τὸν ἀδελφὸν της:

ὦ φίλτατον μνημεῖον ἀνθρώπων ἐμοί!

Ὅμοι, τάλαινα, τῆς ἐμῆς πάλαι τροφῆς ἀνωφελήτου, τὴν ἐγὼ θάμ' ἀμφὶ σοὶ πόνῳ γλυκεῖ παρέσχον, μήτηρ καὶ τροφός! Νῦν δ' ἐκλείπει ταῦτ' ἐν ἡμέρᾳ μὲν, θανόντα σύν σοι· πάντα γὰρ συναρπάσας, θύελλ' ὅπως, βέβηκας· οἴχεται πατήρ·

..... καὶ νῦν ποθῶ τοῦ σοῦ θανούσα μὴ πολεῖσθαι τάφου.

Ἄλλ' ἡ θλιβερά αὕτη εἰκὼν ἔχει καὶ τὴν φαιδρὰν της ὅψιν, ἥτις εἶναι ἀδύνατον νὰ λείψῃ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν νεκρικῶν τελετῶν ὑπὸ τὸν γελῶντα οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος. Μεταξὺ τοῦ πλήθους δὲν λείπουν καὶ ἀπαθείς θεαταί, αἵτινες χάριν τῶν νεκρῶν δὲν λησμονοῦσιν, οὐδὲ κατὰ τὰς ὀλίγας ταύτας στιγμὰς, τοὺς ζῶντας, καὶ οἵτινες ἐνώπιον καὶ αὐτοῦ τοῦ φοβεροῦ δράματος τοῦ θανάτου, εἶνε ὅλως ἀπησχολημένοι ὑπὸ τῶν συμφερόντων καὶ τῶν παθῶν τῆς ζωῆς!

Ἄν ὀλίγιστα μνημεῖα ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῶν Ἀθηνῶν διαπρέπουσιν ἐπὶ φιλοκαλίᾳ καὶ καλλιτεχνικῇ κομφοτήτι, πλεῖστα ὅμως ἐπιβάλλουσι τὸν σεβασμὸν τοῦ θεατοῦ διὰ τῶν μεγάλων ἱστορικῶν ὀνομάτων δι' ὧν κοσμοῦνται. Πλὴν τοῦ Καποδιστρίου ἀναπαυομένου ἐν Κερκύρᾳ, τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου ἐν Ἰδρᾷ, τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλη παρὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς, τοῦ Καραϊσκάκη παρὰ τὴν φαληρικὴν ἀκτὴν, καὶ τοῦ Μάρκου Βότσαρη ἐν Μεσολογίῳ, πάντων σχεδὸν τῶν λοιπῶν μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ αἵματος, ὅσοι ἐπέζησαν εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τόπῳ κρύπτονται τὰ ὀστέα.

Μετ' ἐλαθείας ἐπεσκέφθην ἅπαντας τοὺς τάφους ἀναγινώσκουσα τὰ ἐπ' αὐτῶν ἐπιγράμματα ἢ τὰ ὀνόματα, διότι πολλοὶ τάφοι δὲν φέρουσιν ἄλλο ἢ ἀπλοῦν ὄνομα. Ἐξ αὐτῶν ἀντέγραψα τὰ ἐπόμενα, ἀνήκοντα εἰς ἀνδρας δηλιουργήσαντας τὴν νέαν Ἑλλάδα ἢ εἰς ἐπιφανεῖς ἐργάτας τῶν γραμμάτων:

ΚΟΡΑΨ

Πίστις

Πατρίς

Ἐλευθερία

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

Κλεινοῦ κέκευθεν ἐνθ' Ἀλεξάνδρου κόριν· Ἡ χθὼν ἐπὶ κλην Μαυροκορδάτου, ἔνε· Ὅς εὐγενὸς φῶς ἐν Πόλει Βυζαντίδι· Ῥίζης, τυραννίδ' ἐσσύγησε βλάστηρον.

Δράσας δὲ πολλὰ χυποτλάς καθ' Ἑλλάδα
Τόλμα τε θυμοῦ καὶ φρενῶν εὐθουλία,
Σωτὴρ πέφηνεν ἐκ κακῶν τῇ πατρίδι.
Θανόντι δ' οὐκ ἐμνήμ' ἀνέστησαν τότε,
Σὺν μητρὶ θερμὰς δακρύων δόντες χοάς.

Ἀτθίς κέκευθεν ᾧδ' Ἀλέξανδρον κόνις
Ἄριστον ἐν βουλαῖσι Μαυροκορδάτον.
Προστάντα πάσης Ἑλλάδος πρὶν, καὶ κάρα
Στεφθέντα δόξης πολυδαίδαλῳ στέφει.
Πονομένην γὰρ βαρβάρῳ πάτρυν Ἄρει
Εὐτολμία τ' ἔσωσε καὶ φρενῶν κράτει.
Τοι γὰρ λιπόντα φέγγος ἡλίου νόσω
Πενθεῖ μιν Ἑλλάς πάσα κάποδύρεται.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΗΜΗΣ

ΚΑΝΑΡΗΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΔΕΤΗΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

Μοῖραν βίου πλησαντα κλεινὸν Ἀνδρέαν
Κεύθει Μεταξᾶν ἐνθάδ' Αἰγίης κόνις,
Τιμῆντα νήσου τῆς Κεφαλλήνων γόνον.
Πᾶσαν δὲ φοιτᾷ γῆν ἂν Ἑλλάδα κλέος
Ἀλκῆς τ' ἀθραύστου φράδμονος τ' ἀνδρὸς νόου,
Ὅς ἐν μάχαις τ' ἄριστος ἐν βουλῇ θ' ἄμα
Τεγὼς, υπέστη πολλὰ κάρβεξε χθόνα
Αὔων πατρίων βαρβάρων τυραννίδος.

ΜΙΧΑΗΛ ΣΟΥΤΣΟΣ

Τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος μύσης καὶ λειτουργὸς ἐκ τῶν πρώτων
Τῇ προσφιλεστάτῃ αὐτοῦ πατρίδι οὐ μόνον πλοῦτον ἀρί-
[ζηλον
Ἀλλὰ καὶ ἡγεμόνος γεραρὸν ἀξίωμα γενναιοφρόνως
[προσήμεγκε.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ

Τὸν στρατάρχην Ὀδυσσεᾶ μετὰ χρόνους χαιρετᾷτε.
Ἐδῶ κεῖται τοῦ Ἀνδρουτσοῦ ὁ περιδλεπτός υἱός.
Καταβῆς ἐκ τοῦ σταυροῦ τοῦ ὕπνον μάρτυρος κοιμᾷται,
Καὶ πικρὰς ἀχαριστίας εἶν' ὁ τάφος τοῦ ναός.
Τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους κατ' ἀρχὰς εὐαγγελίζων
Μ' ἐκατὴν Ἑλλήνων παῖδας νίκης ἔστησε χορὸν,
Καὶ εἰς τῆς Γραβιάς τὸ χάνι τὸν Βρυόνην θρυμματίζων,
Τοῦ χοροῦ ἐκείνου ἔχνη Τούρκων ἄφησε σωρόν.
Τοιπλὴν ἀνοίγειν ὁ Τούρκος καὶ μᾶς ἐπινεν ἀγκάλῃ.
Εἰς τὰς Στερεὰς τὰς δύο καὶ εἰς τοῦ Πέλοπος τὴν γῆν.
Πλὴν αὐτὸς κτυπᾷ τὴν μίαν, ἀπώθει μακρὰν τὴν ἄλλην,
Καὶ τῆς τρίτης εὐκολύνει τὸν λοιπὸν καὶ τὴν σφαγὴν.
Μὲ συντετριμμένα μέλη ὁ στρατάρχης τώρα κεῖται.
Δὲν τὸν ἔφαγε πυρίτις, δὲν τὸν ἔβριψε πληγὴ.
Μεταξὺ τοῦ Παρθενώος ἡ ἀγχόνη του κινεῖται,
Καὶ ἀπὸ τὸ μνημα τώρα τοὺς φονεῖς του εὐλογεῖ.

Ὡδε κεῖται ἐν εἰρήνῃ καὶ πίστει

ὁ

Στρατηγός

ΡΙΧΑΡΔΟΣ ΤΣΩΡΤΖ

ἀφιερῶσας ἑαυτὸν καὶ πάντα τὰ ἑαυτοῦ

ὕπερ τῆς ἀπὸ τῆς δουλείας ἀπελευθερώσεως
φυλῆς χριστιανικῆς,
συντελέσας ἵνα ἡ Ἑλλὰς κατασταθῇ ἔθνος,
ζήσας ὅπως ὑπηρετήσῃ αὐτὴν
καὶ
ἀποδιδῶσας μετὰ τὸ τοῦ λαοῦ αὐτῆς.

ΘΕΟΚΑΝΤΟΣ ΦΑΡΜΑΚΙΑΝΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΟΥΤΣΟΣ

Γ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ

Θανάτου μοσχολίδανον εἰς τὴν ζωὴν ὠσφράνθη
Καὶ βρέφος ὑπὸ κλαυθμηρᾶν ἱέαν ἐγεννήθη.
Τὸν κόσμον εἶδε καὶ ἔκλαυσεν, ἡγάπησεν, ἡσθάνθη,
Πλὴν ἐκουράσθη καὶ πεσὼν ἐδῶ ἀπεκοιμήθη.
Τῆς δυστυχίας εὐσεβῶς τὸν ὕπνον χαιρετᾷτε.
Ὁ μάρτυς ἀναπαύεται, ἡ συμφορὰ κοιμᾷται.

Στοργὴ καὶ πόθος συνεχῆς ὑπῆρξεν ἡ ζωὴ του.
Πλὴν ἔβρεξεν ὁ θρηνός του ὡς κύκνου μελωδία,
Καὶ πονεμένη ἔψαλλε τὴν δόξαν ἡ ψυχὴ του,
Ὡς ψάλλει βῆσις ἔρημος, ὡς κλαί' ἡ δυστυχία.
Εἰς τρία ἦδη τέκνα του πλησίον ἐκοιμήθη,
Ἀλλὰ τὰ σφίγγει καὶ νεκρὸς εἰς πονεμένα στήθη.

Εἰς μάτην ἀνεζήτησα ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων
πλακῶν καὶ ἄλλα δνόματα προσφιλῇ εἰς τὴν
ἐθνικὴν ἡμῶν δόξαν ἢ εἰς τὴν φιλολογίαν. Ἀντὶ
τοῦ Πετρόμπεη καὶ τοῦ Νικήτα τοῦ Τουρκοφά-
γου, τῶν ὁποίων μετὰ πόθου ἄλλα μάτην ἐζη-
τήσα τοὺς τάφους, ἀνεγίνωσκα ἐπὶ πλουσίων καὶ
ἀκόμψων μνημείων στομφώδη καὶ ἀνούσια ἐπι-
γράμματα ἀργυραμοιβῶν καὶ ἐμπόρων! Καὶ τίς
οἶδεν ἂν τὰ τέκνα μας δὲν ἀναζητήσωσι ποτε
εἰς μάτην καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα δνόματα, ὅσα ἡ-
ξίωσε νὰ μνημονεύσῃ ἡ ἀγνωμοσύνη τῶν συγ-
χρόνων! Οὕτως ὁ χρόνος, καταγελῶν τῆς κενο-
δοξίας τῶν θνητῶν, καταφέρει διηνεκῶς τὴν βα-
ρεϊάν του σφύραν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἐπιτυμβίων
λίθων, καὶ μετὰ πολλῶν ἀσημάντων σβύνει καὶ
πολλὰ ἐνδοξα δνόματα.

ΑΣΠΑΣΙΑ.

Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

ἐν Νεαπόλει.

Πρέπει νὰ ἴδῃς τὸν Ὀλλανδὸν εἰς μίαν τῶν
ἐτησίων ἐμπορικῶν πανηγύρεων, τὸν Ἰσπανὸν
εἰς μίαν ταυροδρομίαν, τὸν Ἀγγλὸν εἰς ἐν ἱπ-
ποδρόμιον, καὶ τὸν Νεαπολίτην εἰς μίαν δημο-
τικὴν ἐορτήν. Τοιαῦται δημοτικαὶ ἐορταί, δια-
σκεδάζουσιν γενικὴν εὐθυμίαν καθ' ὅλην τὴν Νεά-
πολιν, εἶνε πολλαί· πρῶτον ἡ τῆς «Παναγίας
τῆς Πιεδιγρόττας», ἧς ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν τῇ
παραλίᾳ τῆς Κιαίας καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους Παισι-
λύπου, ἡ ἀγαπητὴ ἐορτὴ τῶν Νεαπολιτῶν, ἧς
ἐγίνετο ἄλλοτε μνεῖα καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς προικο-
συμφώνοις, ἐν οἷς κατεχωρίζετο ἴδιος ὄρος, καθ'
ὃν ὁ σύζυγος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ συνοδεύῃ τὴν
σύζυγόν του εἰς τὴν πανηγυρίν ταύτην. Ἐρχεται
ἀκολούθως ἡ ἐορτὴ τῆς «Παναγίας τοῦ Μοντε-
βίργινε», μετὰ τὴν πλήρη θορύβου καὶ ζωηρότητος

ἐπιστροφῇ τῆς, μετὰ τὰς λαμπρὰς ἀμάξας τῆς, με-
τοὺς καταστολίστους ἵππους τῆς, τοὺς ἀπαστρά-
πτοντας ἱματισμούς, καὶ τὰ ἀπειρομεγέθη ἀμά-
ξια, συρόμενα ὑπὸ βοῶν μεγαλοκέρων, καὶ μετα-
κομίζοντα τοὺς λαοὺς τῶν πέριξ χωρίων. Ἀλλ'
οὐδεμία τῶν ἐορτῶν τούτων εἶνε τόσον περιερ-
γος, ὅσον ἡ τῆς πρώτης Νοεμβρίου, οὐδεμία δ'
ἄλλη ἀναδεικνύει ἐξ ἴσου λαμπρῶς καὶ κατα-
φανῶς τὸν Νεαπολιτικὸν χαρακτῆρα, μετὰ ὅλας
αὐτοῦ τὰς ἀντιθέσεις καὶ ἐναντιότητες, μετὰ τὴν
παιδικὴν ζωηρότητά του, καὶ μετὰ τὸν υπερβάλ-
λοντα ἐνθουσιασμόν του. Οὐδεμία δ' ἄλλη ἐορτὴ
δημιουργεῖ ὀλιγώτερον μετ' ὅ,τι γίνεται ἀλλαχού
κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. Ἐν ταύτῃ δὲ μάλιστα τῇ
πανηγύρει ἀναγνωρίζεται ἡ Παρθενοπαῖα παρ-
θένης, ἡ θυγάτηρ τῆς Ἑλλάδος ἐκείνης, ἧτις
εἶχε ῥίψῃ τὸν πέπλον τῆς ποιήσεως καὶ ἐπ' αὐτοῦ
τοῦ θανάτου.

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 13' αἰῶνος, ἐν Νεαπό-
λει ἐθάπτοντο οἱ νεκροὶ ἐντὸς τῆς πόλεως, τῆς
δ' ἡκιστα ὑγιεινῆς ταύτης συνηθείας οὐδ' αἱ λοι-
παὶ πόλεις τῆς Εὐρώπης ἀπασαὶ ἀπηλλάγησαν
μέχρι σήμερον· μόλις δὲ παρήλθεν αἰὼν, ἀφ' οὗ
καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς Παρισίοις τὸ κοιμητήριον αὐτῶν
Ἀθῶν, ἦτο ἐστὶα λοιμωδῶν μiasμῶν. Ἐ-
πειδὴ δὲ πολλοὶ μὲν ἐκ θρησκευτικοῦ ζήλου ἐπε-
θύμουν νὰ θάπτονται ἐντὸς τῶν ἐκκλησιῶν, αὐ-
ταὶ δ' ἐπὶ τέλους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χωρέσουν
ὅλους τοὺς νεκρούς, κατεσκευάσθησαν καὶ ὑπό-
γεια κοιμητήρια, ὧν τινα ὑπάρχουσιν ἀκόμη καὶ
σήμερον ἐν Νεαπόλει δὲ τὸ περιφημότερον τῶν
τοιούτων κοιμητηρίων εἶνε τὸ τῶν Ἀγίων Ἀπο-
στόλων, ὅπερ ἐπισκεπτόνται κατ' ἔτος ἀμ. πολλοί.
Τῷ 1656 ἐνέσκηψε λοιμὸς φοβερός, ὅστις ἐθέρise
200,000 κατοίκους· τότε δὲ καὶ ὁ ἀντιβασίλευς,
ὁ κυβερνῶν ὑπὸ τὴν Ἰσπανίαν τὴν χώραν, ἐπεχεί-
ρησε νὰ μεταφέρῃ τὰ κοιμητήρια ἐκτὸς τῆς πό-
λεως, τὸ κατάρθωσε δὲ διὰ χιλίων Τούρκων, οἵ-
τινες ἐχρησίμευσαν μεγάλως τότε, διότι αὐτοὶ
ἐθάπτον τοὺς νεκρούς, καὶ μετέφερον τὰ ὅσα
τῶν πρὸ πολλοῦ τεθαμμένων ἐκτὸς τῆς πόλεως,
ἀνευ δ' αὐτῶν πιθανώτατον εἶνε, ὅτι τὸ κατόρ-
θωμα τοῦτο δὲν θὰ ἐλάμβανε χώραν. Αὐτὸ τοῦ-
το συνέβη καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα ἐν
καιρῷ τῆς μεγάλης πανώλους, ὅτε τὸ ἔργον τοῦ
νεκροθάπτου ἐξετέλεσαν Τούρκοι αἰχμαλωτισθέν-
τες κατὰ θάλασσαν.

Ὡς γνωστὸν, ἐπεκράτει τότε κατὰ τὴν Εὐ-
ρώπην παράδοξος διεθνὴς δίκαιον. Ἡ μεσόγειος
δισταυρώνετο ἀπὸ τοὺς στόλους δύο ἀντιθέτων
πολιτισμῶν, τοῦ χριστιανικοῦ καὶ τοῦ μουσουλ-
μανικοῦ. Ὅσακις οἱ δύο ἀντίπαλοι στόλοι συν-
ητῶντο, ὁ εἰς ἐπετίθετο κατὰ τοῦ ἄλλου, καὶ
οἱ ἡττώμενοι ἐγίνοντο αἰχμαλωτοὶ τοῦ νικητοῦ.
Οἱ τοιοῦτοτρόπως αἰχμαλωτιζόμενοι χριστιανοὶ
ἀπήγοντο εἰς Ἀλγερίαν ἢ εἰς Κωνσταντινούπο-
λιν, καὶ ἐκεῖ ἐπωλοῦντο εἰς κύριόν τινα, ὅστις

μετεγυρίζετο αὐτοὺς πρὸς διαφόρους χρεῖκας.
Ὑπεβάλλοντο δὲ εἰς ἐργασίας βαρυτάτας, καὶ
εἰς ραβδισμούς, καὶ ταῦτα πάντα ὑπέμενον, με-
χρὶς οὐ ἐξηγοῦντο ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς των,
ἢ ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς τῆς ἐξαγορᾶς. Τοὺς μου-
σουλμάνους ἐμιμήθησαν καὶ οἱ χριστιανοὶ ἡγε-
μόνες, ὅθεν καὶ οἱ οὕτως αἰχμαλωτιζόμενοι Τούρ-
κοι ἐρόιποντο εἰς τὰ κάτεργα, ὅπου ἐκωπηλά-
τουν. Ὁ ἀτμὸς ἦτο ἀγνωστός ἀκόμη τότε, διὸ
καὶ ἐχρειάζοντο πολλοὶ βραχίονες, ὅπως μετακι-
νήσωσι τὰς βαρεῖας καὶ ὑψηλὰς ἐκείνας μηχαν-
νάς, αἵτινες ἐχρησίμευον ὡς πλοῖα.

Ὅσακις δὲν ὑπῆρχον Τούρκοι, ἢ τὰ περιπλέ-
οντα καταδρομικά δὲν συνελάμβανον ἱκανοὺς
αἰχμαλώτους, ἐκένουν τότε τὰς φυλακὰς, καὶ
ὅλοι οἱ τέως κάτοικοι αὐτῶν ἀπήγοντο εἰς τὰ
βασιλικά πλοῖα ὡς κωπηλάται. Ὁ Κολβέρτος
μάλιστα γράφων πρὸς τὰ τῶν τότε χρόνων πο-
λιτικά συμβούλια, ὑπενόει ὅτι καλὸν ἦτο νὰ
καταδικάζωσιν ὅτι πλείστους ἀνθρώπους εἰς τὰ
κάτεργα· ἡ δὲ τοιαύτη καταδικὴ ἐπέπεσε μάλι-
στα κατὰ τῆς κεφαλῆς τῶν διαμαρτυρομένων
μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ διατάγματος τοῦ Κον-
διούγκου. Δημόσιοι λειτουργοὶ τοῦ κράτους, ὑ-
πουργοὶ καὶ ἔμποροι ὤφειλον νὰ καθίσωσιν ἐπὶ
τοῦ ξυλίνου καθίσματος τοῦ κατέργου, καὶ ἐκεῖ
ἔπρεπε νὰ διανύσωσιν ὁλόκληρον αὐτῶν τὸν βίον,
ἐκτεθειμένοι εἰς ὅλας τὰς δυσκοσίας τοῦ ἀέρος,
καὶ εἰς ὅλας τὰς κτηνωδίας τῶν φρουρῶν. Ἐάν
δὲν ἐγνωρίζομεν πόσον μεγάλη εἶνε ἡ δύναμις
τῆς ἔξεως, καὶ πόσον τὸ ἡμέτερον πνεῦμα συν-
οικειοῦται πρὸς πάντα, καὶ ἐπὶ τέλους καταντᾷ
νὰ πιστεύῃ, καὶ ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχωσιν
ἄλλως τὰ πράγματα, δυσκόλως θὰ ἡδυνάμεθα
νὰ ἐννοήσωμεν, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ διαρκέσῃ
ὁλοκλήρους αἰῶνας τοιαύτη κατάστασις πραγ-
μάτων, ἐν χώρᾳ πολιτισμένη καὶ χριστιανικῇ,
καὶ καθ' ὃν χρόνον ἡ ἐν Βερσαλλίας αὐλὴ διέ-
διδεν ἀπανταχοῦ τὴν λεπτότητα καὶ εὐγένειαν
τῶν τρόπων, καὶ τὴν ἡμερότητα τῶν ἡθῶν. Πρὸ
πάντων δὲ ἀνεζήτητον θὰ μᾶς ἐφαίνετο, πῶς
εὐρίσκονται τόσοι ἔμποροι καὶ τόσοι περιηγηταί,
ἀψηφούντες τόσους κινδύνους, διότι πολλοὶ ἐξ
αὐτῶν εὐρίσκον τὴν τύχην τοῦ Πριγκίπου, ὅστις
διήλθεν ὁλόκληρα ἔτη ὡς αἰχμάλωτος ἐν Ἀλ-
γερίᾳ. Οἱ δ' ἔμποροι, ἀφ' οὗ ἐφθάνον εἰς τὰς πό-
λεις, ὅσων οἱ λιμένες ἦσαν ἀνοικτοὶ εἰς τὸ γαλ-
λικὸν ἐμπόριον, ἔπρεπε νὰ ἔχωσι τὸν τριπλοῦν
ἐκείνον θόρακα, περὶ οὗ λαλεῖ ὁ Ὁράτιος, διὰ
νὰ βλέπωσιν ἡγκυροβολημένα παραπλεύρως τοῦ
ιδικοῦ των αὐτὰ ἐκείνα τὰ τουρκικά ἢ ἀλγε-
ρινὰ πλοῖα, ἅτινα τοὺς κατεδίωξαν πρὶν φθάσω-
σιν εἰς τὸν λιμένα, καὶ ἅτινα ἐμελλον νὰ τοὺς
καταδιώξωσι καὶ πάλιν, εὐθὺς καθὼς ἀνήγοντο
εἰς τὸ πέλαγος.

Ἐν Νεαπόλει ὑπάρχουσι δύο νεκροτάφεια, τὸ
παλαιὸν καὶ τὸ νέον, τὰ ὁποῖα ἰταλιστὶ ὀνομά-

ζονται «ιεροὶ χώροι ἢ περίβολοι» (campo santo). Οὕτω δ' ὀνομάζονται τὰ νεκροταφεία καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν. Πρῶτον ὀνομάσθη τοιοῦτο-τρόπως τὸ νεκροταφεῖον τῆς Πίσας, διότι οἱ Πισᾶται, ἐπιστρέφοντες ἐκ τῆς Παλαιστίνης, μετέφερον χώμα ἐξ Ἱερουσαλὴμ, τὸ ὁποῖον ἔθεσαν ἐντὸς περιβόλου, προσδιωρισμένου· εἰς ταφὴν τῶν νεκρῶν, ὅστις διὰ τοῦτο καὶ ἐπωνομάσθη ἀγία γῆ. Τὸ νέον νεκροταφεῖον, ὅπου θάπτονται οἱ νεκροὶ σήμερον, κεῖται εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ὑψηλοτέρας ἀκρας τῆς πόλεως, καὶ εἶνε κατεσκευασμένον ἐν εἰδεί ἀμφιθεάτρου· ἡ τοποθεσία δ' αὕτη εἶνε θαυμασία, καὶ παρουσιάζει εἰς τὸ βλέμμα ἐν τῶν θαυμασιωτέρων πανοραμάτων, ὅσα εἶνε δυνατόν νὰ ὀνειρευθῇ ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Οὐρσουβίος, ἡ Καμπανία, τὰ κυανὰ κύματα τῆς Μεσογείου, τὰ πέριξ τοῦ κόλπου, ὅστις οὐδὲν ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου ἔχει ἀνθραμιλλώμενον ἐκτὸς τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τέλους ἡ λάμψις ἐκείνη τοῦ φωτός, ἡ διαφάνεια ἐκείνη τοῦ αἵθερος, τὴν ὁποίαν εἶνε ἀδύνατον νὰ λησμονήσῃ ἐκεῖνος, ὅστις τὴν εἶδεν ἅπασι ταῦτα καὶ μόνᾳ ἔχουν· ν' ἀφαιρέσωσι πᾶσαν ἰδέαν πένθιμον ἀπὸ τοῦ νεκροταφείου· ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖ ὅμως ὑπάρχει τι τὸ θλιβερόν, τὸ ἱκανὸν νὰ λυπήσῃ τὸ βλέμμα τοῦ θεατοῦ· αἱ κυπάρισσοι δὲν ἔχουσι τὸ σχῆμα τοῦ πένθους ὅπως ἄλλων, μνημεῖα παντὸς εἶδους, καὶ ἐντὸς τῶν τοίχων σηκοὺς κατεσκευασμένους ὅπως ἐναποθέτωσιν εἰς αὐτοὺς τοὺς νεκροὺς· διότι ἐν τῷ νεκροταφείῳ δὲν ἐναποθέτουσι τοὺς νεκροὺς ἐντὸς λάκκου χαίνοντος ἐντὸς τῆς γῆς, δι' ἀσυνκαλύπτουσι ἐπειταρίπτοντες χώμα μετὰ ψόφου πενήθιμου καὶ στεναγμοφόρου, ἀλλὰ τοὺς νεκροὺς ἐναποθέτουσιν ἡσυχῶς εἰς σηκοὺς κατεσκευασμένους, ὡς προεβρέθη, ἐντὸς τῶν τοίχων, καὶ ὁμοίους μὲ τὰς κλίνας τῶν ἀντιπολλίων. Τοιοῦτοτρόπως οἱ νεκροὶ εὐρίσκονται ὀλιγώτερον ἀποχωρισμένοι ἀπὸ τοὺς ζῶντας, καὶ ἔχουσι τὸ οὗς πλησιέστερον ἐκείνων, ὅσοι ἔρχονται ἐκεῖ νὰ ἐκφράσωσι πρὸς αὐτοὺς ἢ τὴν στοργὴν αὐτῶν ἢ τὴν θλίψιν.

Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο βλέπεις λοιπὸν τὴν πρῶταν τῆς 1 Νοεμβρίου κατευθυνόμενον ἀπειρον πλῆθος λαοῦ συρρεῦσαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς πόλεως καὶ τῆς περιχώρου. Τὸ πλῆθος τοῦτο δὲν δύνασαι νὰ εἴπῃς, ὅτι εἶνε περιεσκεμμένον καὶ σιωπηλόν, ὅπως τὸ πλῆθος ὅπερ συναθροίζεται κατὰ τοιαύτας περιστάσεις εἰς ἄλλων χωρῶν κοιμητήρια, διότι ἡ γαλήνη, ἡ ἡσυχία καὶ ἡ μετριότης τῆς γλώσσης, τῆς χειρονομίας καὶ τῶν κινήσεων εἶνε πράγματα ὅλως ἀντίθετα πρὸς τὸν νεαπολιτικὸν χαρακτήρα. Καὶ ὅμως ἡ κατὰ τὴν πρὸς τὸ κοιμητήριον πορείαν ἀνετος αὕτη φαιδρότης τοῦ πλῆθους οὐδαμῶς δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν παράφρονα φαιδρότητα, ἥτις χαρακτηρίζει τὴν ἐκ τοῦ κοιμητηρίου ἐπι-

στροφὴν αὐτῶν. Εἶνε δὲ τότε περιεργότατον θέαμα νὰ βλέπῃς ὅλον ἐκεῖνο τὸ ποικιλόχρουν πλῆθος νὰ διέρχεται τὴν πόλιν καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μήκος ἐπ' ὄνων, ἐφ' ἵππων, ἐφ' ἄμαξων, διότι ὁ Νεαπολίτης δὲν ὑπάγει πεζός, εἰμὴ ἐν ἄκρᾳ ἀνάγκῃ, καὶ ὁσάκις δὲν δύναται νὰ πράξῃ ἄλλως, ὅθεν καὶ οἱ ἵπποσιδηρόδρομοι θὰ εἶνε πάντοτε ἐπικερδεδεσάτη ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν Νεάπολιν. Ἐκεῖ βλέπεις τὸ κλασικὸν ἀμάξιον τὸ λεγόμενον *corricolo* (corricolo), ὕπερ κατέστη τόσον δημῶδες διὰ τῆς ζωγραφικῆς. Φαντάσου κοινὴν ἄμαξαν ἀνοικτὴν μ' ἓνα ἵππον, μὲ τοὺς τροχοὺς καὶ τὸ σανδύκιόν της ὀλίγον ὑψηλότερα· ἐντὸς τοῦ στενοῦ τούτου χώρου οἰκονομοῦνται θαυμασίως δώδεκα πρόσωπα, χωρὶς νὰ κινδυνεύσῃ ποσὼς ἢ ἰσορροπία, δύο μάλιστα ἐξ αὐτῶν στηρίζονται ἐπὶ τῆς βαθμίδος τῆς ἀμάξης, καὶ ἡ θέσις των εἶνε στερεὰ ὅλως καὶ ἀκίνδυνος. Εἰς δὲ καὶ μόνος ἵππος ἄπορος καὶ κάτισχνος, καταστόλιστος δὲ μὲ ταινίας καὶ διάφορα ἄλλα στολίδια, σύρει ὅλον τοῦτο τὸ συνονθύλευμα μὲ ταχύτητα ἀστραπῆς.

Τοῦτο εἶνε τὸ κοινὸν δημόσιον ἀμάξιον τῆς Νεαπόλεως, τὸ ὁποῖον μετεχειρίζετο ἄλλοτε καὶ ὁ πτωχότερος, ὅτε ἀκόμη ὅλος οὗτος ὁ δρόμος δὲν ἐστοίχιζεν εἰμὴ εἰκοσιπέντε μόνον λεπτά. Μετὰ τὰ δημόσια ταῦτα ἀμάξια ἔρχονται αἱ λαμπραὶ καὶ πολυτελεῖς ἄμαξαι, αἵτινες εἶνε πολυπληθέστεραι ἐν Νεαπόλει καὶ αὐτῶν τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου. Τὸ νὰ εἶνε κάτοχος ἀμάξης, ἐφ' ἧς νὰ δύναται νὰ ἐξέρχεται καθ' ἐκάστην καὶ νὰ φαίνεται εἰς τὸ δημόσιον, ἰδοὺ ἡ μεγίστη ἐπιθυμία, τὸ μέγιστον πάθος τοῦ Νεαπολίτου, χάριν τοῦ ὁποῖου δύναται νὰ θυσιάσῃ τὰ πάντα. Βλέπεις τὸν κομψὸν ἐκεῖνον κύριον, μὲ τὰ ὀλοκαίνουργα χειρόκτια καὶ τὴν περίκομφον ἐνδυμασίαν, ὅστις σύρεται ἐφ' ἀμάξης ὑπὸ βαρυτιμοτάτων ἵππων; Ἐάν τὸν ἀκολουθήσῃς καθ' ἡν ὥραν ἐξέρχεται τῆς ἀμάξης, καθ' ἡν ὥραν ἐξέρχεται ἐκ τῆς θεατρικῆς παραστάσεως, ἢν παρέστησε, θὰ ἴδῃς ὅτι ἀναβαίνει κλίμακα ῥυπαρὰν οἰκίσκου ἀθλίου καὶ δυσώδους, ὅπου ἐκδυθεὶς τὴν λαμπρὰν στολὴν, μένει ἐπειτα μὲ τὸ ὑποκάμισον. Ἐν πινάκιον μακαρονίων μὲ παρμεσσανικὸν τυρίον, καὶ ἐν ποτήριον ὕδατος, ἰδοὺ ὅλη ἡ τράπεζά του. Ὁ δὲ μετὰ τὴν τράπεζαν μεσημβρινὸς ὕπνος, ἰδοὺ ὅλη του ἡ διασκέδασις. Ἀλλὰ δι' αὐτὸν ὅλος οὗτος ὁ πλεχτικὸς βίος, ὅλαι αὐταὶ καὶ ἄλλαι παρόμοιαι στερήσεις, δὲν εἶνε τίποτε, ὅταν κατορθώσῃ δι' αὐτῶν ἐν καὶ μόνον πρᾶγμα, νὰ ἐξέλθῃ εἰς τοὺς δρόμους καὶ παρουσιασθῇ εἰς τὸν κόσμον ἐπὶ λαμπροῦ ὀχήματος.

Εἰς τὸ νεκροταφεῖον ὑπάγει ὅλον τοῦτο τὸ παρδαλὸν καὶ παμπόικλον πλῆθος, οὗτινος ὁμῶς οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξαστράπτουσι τὸ αὐτὸ πῦρ, οἱ δὲ λόγοι, αἱ χειρονομίαι καὶ τὰ κινήματα ἐμ-

πνέονται ἐκ τῆς αὐτῆς ζωηρότητος. Ἄμα εἰσελθὼν ὅμως εἰς τὸ νεκροταφεῖον τὸ πλῆθος, καταλαμβάνεται ὑπὸ σιωπῆς αἰφνιδίας, καὶ εἰς τὰ πρόσωπά των ἐπιφέρεται ἡ σκιά τῆς κατηφείας. Ἐκαστος ἀναζητεῖ τοὺς νεκροὺς του, καὶ ἕκαστος πορεύεται πρὸς τὸ μέρος, ὅπερ τοὺς ἐγκρύπτει. Ὅσοι ἔχουσιν ὑπόγεια σωματοφυλάκια, καὶ τοιαῦτα ὑπάρχουσι πάμπολλα, κατέρχονται εἰς τὸ μνημεῖον τοῦτο, ὅπερ συνίσταται εἰς ἐν καὶ μόνον χώρισμα, ὅπου ὑπάρχουν κηρία, καὶ ὅπερ ὁμοιάζει μᾶλλον μὲ αἶθουσαν, παρὰ μὲ οἰκημα νεκρῶν. Τότε ἡ φύσις ἐπικρατεῖ, καὶ τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, τὰ τέως εὐθυμὰ καὶ φαιδρὰ, γίνονται σκυθρωπά καὶ τεθλιμμένα, καὶ τοὺς εὐθύμους καὶ θορυβώδεις λόγους διαδέχονται ὀλοφυρμοὶ καὶ κλαυθοὶ, ὁ ἀκούων δὲ κατὰ πρῶτον τοὺς ὀλοφυρμούς· τούτους νημίζει, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ νεκρῶν ἐνταφιασθέντων ἐκεῖ πρὸ πολλοῦ, ἀλλὰ περὶ προσώπου προσφιλοῦς, ὅπερ ἐξέπνευσε μόλις πρὸ στιγμῆς. Αἱ ἀρχαῖαι μυρολογητρίαι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐκδηλώσωσι ζωηρότερον τὸ πένθος αὐτῶν, ἐξαιρέσει τῆς κόμης, ἢν ἀπέσπων, καὶ ἥτις ἦτο ξένη.

Ἀλλὰ τὰ λίαν ζωηρὰ αἰσθήματα δὲν εἶνε δυνατόν καὶ νὰ διαρκέσωσι πολὺ. Τὸ μειδίωμα διαδέχεται τὰ δάκρυα, ἡ θλίψις ὑποχωρεῖ εἰς τὴν εὐθυμίαν, καὶ ἐκεῖ, ὅπου πρὸ ὀλίγου ἀντήχουν οἱ θρήνοι καὶ οἱ κλαυθοὶ, στρώνεται τράπεζα, καὶ οἱ πρὸ ὀλίγου ἀπαρηγόρητοι τρώγουσι, γελῶσι, ψάλλουσι, μεταβαίνοντες ἀποτόμως ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἄλλο, ὅπερ ἰδιάζει εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν Νεαπολιτῶν. Ἡ παράδοξος αὕτη συνήθεια νὰ τρώωσιν εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ἐπ' αὐτοῦ μάλιστα τοῦ τάφου, ὅπου ἦλθον νὰ κλαύσωσι, διεσώθη κατὰ παράδοσιν, ὅπως πολλοὶ ἄλλοι, ἐκ τῆς ἀρχαιότητος, τῆς ὁποίας ἡ Νεάπολις διέσωσε πλείοντα ἔγνη παρὰ πᾶσαν ἄλλην πόλιν τῆς Ἰταλίας. Ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος ἐσυμβούλευε τὴν μητέρα τοῦ ἱεροῦ Δυγουστίνου νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ τὴν συνήθειαν νὰ φέρῃ κρέατα ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν μαρτύρων, καὶ νὰ τρώγῃ ἐκεῖ μετ' ἄλλων χριστιανῶν.

Ἀκολουθῶς ἀρχίζει ἡ ἐπιστροφή, ἢν εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τις, καὶ ἥτις θὰ ὁμοιάζε κάπως μὲ τὴν ἐκ τῶν ἵπποδρομιῶν ἐπιστροφήν τῶν Ἀγγλων, ἐάν οὗτοι εἶχον τὴν ζωηρότητα, τὴν παραφορὰν, τὸν ἀνεξάντλητον ἐνθουσιασμόν τοῦ νεαπολιτικοῦ λαοῦ. Ὅλοι οὗτοι οἱ ἄνθρωποι, μεθύοντες σχεδὸν, ὄχι ἀπὸ φαλέρινον (ὁ οἶνος οὗτος οὐδαμῶς εἶνε ἄξιος τῆς φήμης του), ἐπιστρέφουσι λαλοῦντες, χειρονομοῦντες, ψάλλοντες. Ἡ ζωηρότης τῆς πρωίας εἶνε οὐδὲν παραβαλλομένη πρὸς τὴν μετὰ μεσημβρίαν εὐθυμίαν, ἥτις πληρεῖ τὴν πόλιν ὀλόκληρον θορύβου, κινήσεως, φαιδρότητος. Ὁ νεαπολιτικὸς λαὸς δὲν γνωρίζει, ἐάν ἐορτάζει τοὺς νεκροὺς ἢ τοὺς ζῶντας, γνωρίζει μόνον ὅτι μεταβάλλει τόπον, ὅτι γυ-

ρίζει, ὅτι μεταβάλλει πρὸς στιγμὴν τὰς συνηθείας του, τοῦτο δὲ καὶ μόνον ἀρκεῖ ὅπως ἐμπλήσῃ αὐτὸν χαρὰς, ὁ δὲ τρόπος, καθ' ὃν ἐκδηλοῦται ἡ χαρὰ καὶ εὐθυμία του αὕτη, εἶνε θορυβωδέστατος. Τὸ ἐσπέρας τῆς ἡμέρας ταύτης εἶνε περιεργότατον πρᾶγμα νὰ διέλθῃς τὰς ὁδούς τῆς πόλεως, καὶ ἰδίως τὴν Μαργελλίναν, τὴν κατ' ἐξοχὴν δημοτικὴν ταύτην συνοικίαν.

Ἐκεῖ βλέπεις θερμαινόμενους ἀπειροεγέθεις λέβητας, πλήρεις ζέοντος ἐλαίου, ὅπου ἄλλοτε μὲν ἐρρίπτοντο ζῶντες οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ αἰρετικοί, σήμερον δὲ δὲν ἀποδέχονται ἄλλα θύματα, παρὰ τὰς λωρίδας τῶν μακαρονίων, αἵτινες εἶνε ἀτελεύτητοι, ὡς ὁ ἱσὸς τῆς Πηνελόπης, καὶ τὰς ὁποίας εἶδες τὸ πρῶτ' ἀπλωμένας ἐμοῦ μὲ τὰ ἀσπρόβροχα διὰ νὰ στεγνώσουν εἰς τὸν ἥλιον ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ διαφόρων οἰκιῶν. Πλησίον τῶν λεβήτων τούτων ὑπάρχουσι πυραμίδες κρέατος λειανισμένου, ὧν τὴν φύσιν καὶ τὴν καταγωγὴν εἶνε δυσκολώτατον νὰ ἐξακριβώσῃς, καὶ πρὸς αὐτὰς παραβαλλόμενα τὰ παμμυγῆ κρέατα τοῦ Παρισίου Ὀψοπωλείου, τὰ καλούμενα ἀρλεκίνοι, εἶνε ἐδεσμα πολυτελέστατον. Ἐρχονται ἐπειτα βουναὶ ὀλόκληρα χαβαρικῶν. Αὐτὰ δύνασαι νὰ τὰ δοκιμάσῃς ἀκινδύνως, διότι πρὸ ὀλίγου ἐξέβαλεν αὐτὰ ἡ θάλασσα εἰς τὴν ὀχθὴν τῆς Ἀγίας Λουκίας, εἶνε δὲ καὶ ποικιλωτάτα καὶ νοστιμώτατα. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς ἐορτῆς εἶνε ὁ ὕδροπῶλης· τὸ πλῆθος συνθροεῖται πέριξ τοῦ χαλκοῦ του παραπήγματος, ἀπαστράπτοντος δίκην χρυσοῦ, μὲ ὕλους στιλπνάς, ὡς τὰ κύματα τοῦ κόλπου, καὶ μὲ τὸ ἀνάγλυφον τῆς Παναγίας, οὗ ἐνώπιον κρέμαται κανδήλιον ἀνηγμένον. Ἄλλοι ἔρχονται καὶ ζητεῖ νεράν παγωμένον καὶ ἀρωματισμένον μὲ ἀνίσον καὶ λεμόνιον, τὸ ὁποῖον κατὰπίνει παρευθὺς, ἂν καὶ εἶνε κἀθιρὸς, χωρὶς ποτε ἡ ψυχροποσία αὕτη νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ ἢ νὰ τὸν βλάψῃ. Ἄλλοι καταβροχθίζουσι μὲ τὸ βλέμμα κολοσιακά χειμωνικά, τὰ ὁποῖα εἶνε πολὺ δελεαστικά μὲ τὸ καταπράσινόν των ἐνδυμα. Προσοχή! Ἰδοὺ ὁ ὕδροπῶλης ἀρχίζει τὴν διανομὴν ἐνός χειμωνικοῦ. Ὀπλισμένος μὲ μάχαιραν διαχωρίζει αὐτὸ εἰς τεμάχια μακρὰ καὶ λεπτά, τὰ ὁποῖα χίλια χεῖρες εἶνε τεταμέναι διὰ νὰ τὰ λάβωσι. Μὲ δύο λεπτά τρώγουν, πίνουν καὶ καθαρίζονται μὲ τὸν φλοιὸν τοῦ τεμαχίου τούτου τοῦ χειμωνικοῦ. Εἰς τὸν βαθμὸν τούτον τῆς οἰκονομίας δὲν ἐφθασεν οὐδ' αὐτὸς ὁ Διογένης, ὅθεν καὶ ὁ φοιτητὴς τῆς Μαργελλίνας εἶνε πλέον φιλόσοφος ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴν τῆς κυνικῆς σχολῆς.

Ἄλλοι πάλιν μεταβαίνουσιν εἰς τὸ ὑπόγειον κοιμητήριον τῆς ἐκκλησίας τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, ὅπου ἔχομεν ἄλλου εἶδους σκηνήν. Ἀπὸ τῆς παραμονῆς ἤδη τὸ κοιμητήριον τοῦτο εἶνε καταστόλιστον μὲ πράσινοὺς θάμνους καὶ μὲ ἄνθη, αἱ δὲ δίοδοι καὶ παράδοι εἶνε κατὰφωτοι.

Οἱ νεκροὶ ἐξήχθησαν ἐκ τῶν σορῶν αὐτῶν, περιεδύθησαν μὲ πλούσια ἐνδύματα, καὶ κατεσημειώθησαν μ' ἐπιγραφὰς πομπώδεις· ὁ δὲ λαὸς διέσχεταί καὶ ἀπολαύει τὸ παράδοξον τοῦτο θέαμα, ὅπερ εἰς αὐτὸν δὲν εἶνε ἀσύνηθες. Ἡ ἔκθεσις δ' αὕτη τῶν σκελετῶν τῶν νεκρῶν δὲν λαμβάνει χώραν ἐν Νεαπόλει μόνον· τοῦτο γίνεται καὶ ἐν Ῥώμῃ, πολλοὶ δὲ περιηγῆται ἐπισκέπτονται τὴν ἐκεῖ νεκρώσιμον κρύπτην τῶν Καπουκίνων. Ἐκεῖ κιγκλιδώματα σιδηρᾶ προφυλάττουσι τοὺς ἐντετοιχισμένους σηκοὺς, ἐν οἷς ἴστανται ὄρθινοι οἱ σκελετοὶ, φοροῦντες τὴν μοναστικὴν αὐτῶν ἐνδυμασίαν. Ἐκαστος τῶν ἀποθνησκόντων Καπουκίνων ἔρχεται καὶ καταλαμβάνει ἐκ περιτροπῆς τὴν οἰκίαν θέσιν ἐν τῇ κρύπτῃ ταύτῃ, παραγωνίζων τοὺς παλαιότερους, καὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἤδη τεθνεώτας· ὅλοι δὲ οἱ τοῖχοι τῆς κρύπτης ταύτης ἐγκλείουσι σωρούς σκελετῶν καὶ ὀστέων διατεταγμένων μετὰ πολλῆς τέχνης. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι ἰταλικαὶ ἐκκλησιαὶ περιλείουσι σωρούς, ὀστέων, ἀπεξηραμμένων ἐκ τοῦ ἀέρος· καὶ ἐν Παρισίοις δὲ τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ κοιμητηρίου τῶν «Α-θῶν» περιείχεν ἄλλοτε τοιοῦτους σωρούς ὀσῶν.

Τὸ ἔθιμον τοῦτο τοῦ μεταποιεῖν τὰ νεκροταφεῖα εἰς περιπατητήρια δὲν ἰδιάζει μόνον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὑπάρχει δὲ καὶ εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλουπίας, ἰδίως δὲ εἰς τὸ Θούριχον καὶ τὴν Λουκέρνην. Δὲν ὑπάρχει περιηγητής, ὅστις νὰ μὴ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μονύδριον τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Λουκέρνης, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς κοιμητήριον, καὶ διὰ τῶν ἀψίδων τοῦ ὁποῖου ἀπολαύει τις τὴν μεγαλοπρεπῆ θέαν τῆς λίμνης καὶ τῶν περικλειόντων αὐτὴν ὄρεων. Πρὸ πάντων ὁμῶς τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐπικρατεῖ ἐν Ἀνατολῇ, ὅπου ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου δὲν συνεπάγεται καὶ ἰδέας τόσον θλιβεράς καὶ πενθίμους, ὅσον παρὰ τοῖς βορειοτέροις λαοῖς. Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει νεκροταφεῖον εἶνε ἔτι ἀνώτερον τοῦ νεαπολιτικοῦ κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν τοπογραφικὴν λαμπρότητα. Αἱ Ὀθωμανίδες συνέρχονται ἐκεῖ κατὰ πᾶσαν παρασκευὴν, καὶ διημερεύουσι συνομιλοῦσαι, προγευματίζουσαι, ἢ καὶ συνδιαλεγόμεναι μὲ τοὺς νεκρούς. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον εἰς τὸ ἄκρον τοῦ τάφου εἶνε ἀνοικμένη τρύπα, συγκοινωνοῦσα ἀκριβῶς μὲ τὸ ὠτίον τοῦ νεκροῦ, ἢ δὲ τρύπα αὕτη ἐπιτρέπει τὰς τοιοῦτου εἶδους συνδιαλέξεις, εἰς ἃς μόνον ἡ φαντασία τοιοῦτων δεισιδαιμόνων καὶ παιδαριωδῶν ὄντων εἶνε δυνατὸν νὰ δίδῃ πίστιν.

Ἡ δὲ συνήθεια αὕτη, δι' ἧς συνοικειοῦται τις μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ θανάτου, καὶ δὲν εὐρίσκει ἐν αὐτῇ φοβερόν τι ἢ φρικῶδες, δὲν εἶνε ἄρᾳ γε πολὺ λογικώτερα παρὰ τὴν ἡμετέραν; Δὲν εἶχον πλείοτεραν φιλοσοφίαν οἱ Αἰγύπτιοι, οἵτινες ὁσάκις ἐώρταζον ἢ ἐσυμποσίαζον, ἔθετον ἐν μέσῳ

τοῦ συμποσίου καὶ μίαν σορὴν νεκροῦ, καθὼς καὶ οἱ Σῖναι, οἵτινες φιλοδοροῦσι πρὸς ἀλλήλους φέρετρα, καὶ οἵτινες, μετὰ τῶν πολυτίμων ἐπιπλῶν, ὅσα στολίζουν τὰς αἰθούσας των, ἔχουσι καὶ τὰ φέρετρα, ἅτινα θὰ τοὺς ὑποδεχθῶσι μίαν ἡμέραν; Θαυμάζουσι συνήθως τοὺς στωϊκοὺς διὰ τὴν πρὸς τὰς περιπετείας τοῦ βίου ἀπάθειάν των, ἀλλὰ τί εἶνε ὅμως αὕτη παραβαλλομένη πρὸς τὴν ψυχρὰν ἀδιαφορίαν τῶν Ἰνδῶν τῆς βορείου Ἀμερικῆς, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ὁ Φραγκλῖνος ἐν τῇ πρὸς τὰς πολικάς χώρας ἐκδρομῇ αὐτοῦ; Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ὅταν πλέον τὸ γῆρας ἀποθῇ εἰς αὐτοὺς λίαν ὀχληρὸν, προσκαλοῦσι τοὺς φίλους των εἰς γεῦμα, ὅπερ παρασκευάζουσιν εἰς τὸ χεῖλος λάκκου ἀνοικτοῦ. Μετὰ τὸ γεῦμα τὰ τέκνα πνίγουσι τοὺς γονεῖς των, τοὺς θάπτουσιν εὐσεβῶς ἐντὸς τῶν ἀνοικτῶν λάκκων, καὶ μετὰ τοῦτο ἀπέρχονται. Οἱ Καννιβάλοι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τοὺς ἑτρωγόν, νομίζοντες ὅτι ἐκπληροῦσιν οὕτω θρησκευτικὸν χρέος. «Βάρβαρε, ὅστις τρώγεις τοὺς γονεῖς σου, ἔλεγέ ποτε ἱεραπόστολος πρὸς ἕνα τῶν ἀγρίων τούτων.— Ἀχάριστε, ὅστις τοὺς ἀφίνεις νὰ τοὺς τρώγουν οἱ σκώληκες», ἀπεκρίθη ἐκεῖνος! . . .

Καὶ βάρβαροι ἀληθῶς ἦσαν οἱ λαοὶ, ὅσοι ἐν τῷ θανάτῳ οὔτε ἐβλεπον οὔτε ἐπεδίωκον ἄλλο τι παρὰ τὸ πέρας τῶν δεινῶν τοῦ βίου, ἐν ᾧ ὁ πολιτισμένος ἄνθρωπος ἐν τῷ θανάτῳ ζητεῖ τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου αἰνίγματος, τὸ ζήτημα τῆς μελλούσης ζωῆς, τὴν βεβαιότητα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Τὸ αἶσθημα τοῦτο, τὸ ἰσχυρότατον πάντων μετὰ τὸ θρησκευτικόν, ἐφανέρωθη πολλάκις καὶ κατὰ διαφοροὺς τρόπους. Ἐνθυμήθητε ὅτι, ὅτε κατὰ πρῶτον οἱ φιλόσοφοι τῆς Ἑλλάδος ἐδίδαξαν τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἐδέησε νὰ διακοπῶσι τὰ μαθητήριά των, ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν, ὅσοι κητοκτόνουν διὰ νὰ γνωρίσωσι τὴν νέαν ταύτην ζωὴν. Ἐνθυμήθητε ὁμοίως καὶ τὴν ὥραιαν ἐκείνην παράδοσιν, ἥτις μαρτυρεῖ πόσον σπουδαίως ἀπησχόλησεν αἰεποτε τὰς ἐκλεκτάς καὶ ἀνωτέρας διανοίας τὸ περὶ μελλούσης ζωῆς ζήτημα.

Δύο τῶν εὐφυστέρων συγγραφέων, οἵτινες ἤκμασαν ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων, ὁ Μαρκίλιος Φικῖνος καὶ ὁ Ἰωσήφ Μερκάτης, ἐπανέφερον ἀδιακόπως εἰς τὰς συνδιαλέξεις των τὸ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ζήτημα, ἐπὶ τέλους δ' ἐσυμφώνησαν, ὅστις ἀποθάνῃ πρότερον, νὰ ἐπανέλθῃ ὅπως ἀποκαλύψῃ εἰς τὸν ἐπιζῶντα τὰ τῆς ἄλλης ζωῆς. Πρῶτον τινὰ, ἐν ᾧ ὁ Μερκάτης εἰργάζετο ἐν τῷ γραφείῳ του, ἀκούει ἐξωθεν καλπασμὸν ἵππου, καὶ φωνὴν καλοῦσαν ὀνομαστικῶς αὐτόν, καὶ λέγουσαν ταῦτα: «Ἰωσήφ, Ἰωσήφ, ὅλα εἶνε ἀληθῆ». Μόλις δ' ἤνοιξε τὸ παράθυρόν του, καὶ εἶδε φάσμα ἀπαγόμενον ἐφ' ἵππου· μετ' ὀλίγας δ' ὥρας ἐφθα-

σεν εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ ἡγήμῃ τοῦ θανάτου τοῦ Μαρκιλίου Φικῖνου. Τοῦτο εἶνε παράδοσις, ἀλλ' ἐξηγεῖ καλλίστα τὴν γαλήνην, μεθ' ἧς ἕλαστος νοήμων καὶ κύριος τῶν διανοητικῶν του δυνάμεων ἄνθρωπος βλέπει προσεγγίζοντα τὸν θάνατον, μὲ ὅλην τὴν φρικώδη παρασκευὴν, μεθ' ἧς συνήθως τὸν περικυκλοῦσι παρ' ἡμῖν. Ἐκαστος αὐτῶν δύναται νὰ εἴπῃ μετὰ τοῦ Β. Σαμπιέρρου: «Γνωρίζω ὅτι ἀφίνω τὴν γῆν, ἀλλ' ὅχι καὶ τὴν ζωὴν».

[Desprez].

ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ

«Εἰ λύπης ἐθέλεις κρατεῖν, περιπόλει τοὺς τάφους, καὶ τοῦ πάθους ἔξεις τὸ φάρμακον, καὶ πὰς μεγίστας τῶν ἀνθρώπων εὐθυμίας ἐπόψει οὐ περαιτέρω κόνεως κεκτημένος τὸ φύσημα». Διὰ τῆς φιλοσοφικῆς παραινέσεως ταύτης πελειόνηι ἡ ΠΕ' ἐπιστολὴ Θεοφύλακτου τοῦ Σιμοκάττου. Ἀλλὰ τὰ τουρκικὰ νεκροταφεῖα δὲν εἶνε τόπος πρὸς μελαγχολικὰς σκέψεις· ἐκεῖ οὐδεὶς ὑπάγει ἵνα θρέψῃ τὴν θλίψιν τοῦ ἢ νὰ φιλοσοφήσῃ. Ὑποκάτωθεν τούτου μὲν τοῦ δένδρου βλέπει τις ἐστρωμένην ἐπὶ τῆς γλῶσς αὐτοσχέδιον τράπεζαν, καὶ περὶ αὐτὴν κυκλοφοροῦσαν τὴν ἡδύλαλον πλίσκακν τοῦ Χρηστοπούλου· ὀλίγα βήματα δὲ παρεκτὸς τὸν ἐμβριθῇ καὶ φιλήρεμον Τουρκικὸν καπνίζοντα τὴν πίπαν του καὶ βοφοῦντα τὸν ἀναπόφευκτον εἰς ἅπασαν ἐξοχὴν καρχῆν, εἰς τοῦ ὁποῖου τὴν βράσιν δίδει ξεχωριστὴν τινα, καθὰ λέγουσιν, οὐσίαν τὸ τοῦ ἀγιάσματος ὕδωρ· καὶ παρακάτω νεκρὰν Ὀθωμανίδα κρατοῦσαν πρόχον καὶ καταχέουσαν ἐξ αὐτοῦ ὕδωρ εἰς τὴν ρίζαν τῆς παρὰ τὸν τάφον τῆς καρδίας τῆς φυτευμένης κυπάρισσον, μὴ λησμονοῦσαν νὰ γεμίσῃ ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς πλακῆς ἐγκεκολλημένα ἐπὶ τούτου βαθυλόγια, ὅπως ἐρχόμενα πίνωσι ἀπ' αὐτοῦ τὰ ἐπὶ τῶν δένδρων νεοστεύοντα στρουθία!

Τὰ μνήματα δὲ τοῦ Σταυροδρομίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶνε τόπος διασκεδάσεως, συναναστροφῆς, εὐθυμίας· εἶν' ὁ συνηθὺς τοῦ Σταυροδρομίου περίπατος. Ἡ θέσις εἶνε τόσον ὥραία, ὁ δρίζων τόσον ἐκτεταμένος, ἡ θέα τόσον λαμπρὰ, παικίλη καὶ γραφικὴ, ὥστε μόλις ἐνθυμεῖται τις ὅτι περιπατεῖ ἐπὶ ἀνθρωπίνων ὀσῶν. Τὸ πλῆθος δὲ τῶν ἀντικειμένων, ὅσα περισπῶσιν εὐαρέστως τὸν περιδιαβάζοντα, ἢ συρροὴ τῶν περιπατούντων, τῶν ἱππάζοντων, ἐδῶ βωδάμαξα, ἢ χιττόβια, ἢ ταλίκαι μὲ χαρέμια, ἐκεῖ λόχος στρατιωτῶν μετὰ μουσικῆς, παρεκτὸς χορευταί, ψηφοπαίχται, αἰῶραι, παλαίστραι, πωληταὶ παντὸς εἶδους τροφίμων, μουσικαὶ διακναίουςαι πολυτρόπως τὴν ἀκοήν, ἢ διὰ τῆς Βουλγαρικῆς γκάϊδας, ἢ διὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ σεϊστροῦ, ἢ διὰ τοῦ τραχυφώνου ζουρᾶ, ἢ διὰ τῆς ἀρχαῖκῆς λύρας, καὶ μετὰ τούτων δ-

λων καὶ κανὲν Ἀρμενικὸν λείψανον¹, προβαίνον, ἐν μέσῳ στενωπέων ψαλμοῦδων, πρὸς τὸ τελευταῖόν του ἀσυλόν, χωρὶς νὰ διακόψῃ οὔτε τῶν θεατῶν τὴν εὐθυμίαν, οὔτε τῶν πωλητῶν τὴν κερδοσκοπίαν, ὅλα ταῦτα βυθίζουσι τὸν θεατὴν εἰς ὠκεανὸν εὐαρέστου ἐκστάσεως.

(Ἐστὸν ἡ πρὸς Κωνσταντινουπόλεως τὸ Σ. Β. Χαντίον).

ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ

καὶ ἡ διάφορος αὐτῶν ἐκφρασις.
[Ἐκ τῶν τοῦ Charles Blanc].

Τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματα εἶνε τρόπον τινα τὰ φωνήεντα καὶ τὰ σύμφωνα τοῦ σιωπηλοῦ ἀλφαβήτου διὰ τοῦ ὁποῖου λαλεῖ πρὸς ἡμᾶς ἡ Κτίσις, ἀμφότερα δὲ ταῦτα συνενοῦνται ἐντὸς τοῦ φωτός, ὅπερ ἀναδεικνύον καθιστὰ καταληπτὰ πρὸς ἡμᾶς τὰ σχήματα καὶ ὁρατὰ τὰ χρώματα, ἀποδίδον εἰς αὐτὰ τὰς διαφοροὺς αὐτῶν ποιότητας καὶ παραλλαγὰς.

Ἡ φύσις δὲν μεταχειρίζεται πάντοτε καὶ τὰς δύο ἐκφράσεις, διότι τὰ πάντα ἐν αὐτῇ δὲν ἔχουσιν ὁρισμένον σχῆμα καὶ χρῶμα. Ὁ οὐρανός, ὁ ἀήρ, καὶ ἡ οὐρίχλη π. χ. ἔχουσι χρώματα, τῶν ὁποῖων τὸ σχῆμα δὲν εἶνε ἀκριβῶς ὁρισμένον καὶ περιγεγραμμένον. Πρὶν ἀνατελεῖν καὶ γαίην ὁρατὸς εἰς ἡμᾶς ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου, ἡ ἥως μᾶς ἀνοίγει κειμηλιοθήκην χρωμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν δύναται τις νὰ περιορίσῃ εἰς σχῆμα τι ὁρισμένον, ὥστε ὁ ἡμέτερος ὀφθαλμὸς δύναται νὰ μεταβῇ ἀπὸ τῆς λευκότητος τῆς αὐγῆς εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτός, διερχόμενος τὸ χρυσοεδὲς κίτρινον, τὸ χρυσομήλινον (πορτοκαλί), τὸ μιλτόχρουν, τὸ πορφυροῦν, τὸ ἰώδες, καὶ τὸ βαθὺ κυανοῦν, τὸ γεινιάζον ἀμέσως πρὸς τὸ σκότος. Τὰν ἀπαιτὴν ἡ φύσις ἐσχιδίασεν ἀκριβῶς καὶ εὐπεριγράφως σχήματα, χωρὶς ὁμῶς ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὰ καὶ ὁρισμένον τι χρῶμα. Τοιαῦτα π. χ. εἶνε ὁ σταλακτικτῆς, ἡ ἀσβεστός· ὅθεν καὶ ὀνομάζομεν αὐτὰ ἀχρῶμα.

Ὅταν αἱ δύο αὐταὶ ἐκφράσεις συνυπάρχωσιν, ἐπικρατεῖ πάντοτε ἡ μία ἐξ αὐτῶν. Ἀλλ' εἴτε τὸ σχῆμα ἐπικρατεῖ, εἴτε τὸ χρῶμα, ἡ σχέσις αὐτῶν ἀνάγεται ὅχι μόνον εἰς τὴν ὁρασίαν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐνδοτάτας τῆς ἡμετέρας ψυχῆς δυνάμεις. Παραλείπομεν τὰς ἰδιαιτέρας καὶ ὅλως ποικίλας ἐννοίας, ὅσας οἱ διάφοροι λαοὶ ἀπέδωκαν εἰς τὰ χρώματα, καὶ λέγομεν ὅτι ὑπάρχει συγγένεια φυσικὴ μετὰ τῶν χρωμάτων καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει, ἀρμονία μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν.

1. Ἐὰν παρασταθῇ τις εἰς κηδεῖαν Ἀρμενικὴν, θέλει ἴδει αὐτοὺς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐξέφερον καὶ ἔθαψαν τὸν νεκρὸν μὲ ὀλοθυγὰς καὶ στερνοτυπίας ῥηξικαρδίας, νὰ στρωθῶσι μετέπειτα κατὰ γῆς, καὶ νὰ τελέσωσι τὸ περιδαιπνόν, καὶ ἐκκενθόντες συγχρότερον, εἰς ἀνάπαυσιν καὶ μνήμην τοῦ τελευτήσαντος, τὰ ποτήριά των, νὰ τελεσιώσωσιν εὐθυμώτατα τὴν σκηνὴν, γορῶντες πᾶσι λάκκις περὶ τὸν τάφον.

ΑΘΗΝΑΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

III'

ΤΗ ΚΥΡΙΑ Χ***, ΕΙΣ ΠΑΡΙΣΙΟΥΣ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 24 Φεβρουαρίου 1880.

Τί κόσμος! τί θόρυβος! τί ὀχλοβοή! Τί πληθος συνωθούμενον εἰς τοὺς δρόμους! Πόσοι καὶ ποῖοι μετημφισμένοι! Πόσοι καὶ ποῖοι φωναί, καὶ πόσος πάταγος, καὶ πόσα συρίγματα, καὶ πόσος... κονιορτός! — Καὶ κονιορτός; — Καὶ κονιορτός, ἀγαπητή μου, μ' ὅλην τὴν πρὸ τριῶν ἡμερῶν βροχήν, ἥτις εἶχεν ἀπελπίσει τοὺς Ἀθηναίους βλέποντας πνιγμένην σχεδὸν ἐντὸς τοῦ πηλοῦ τὴν ἀπὸ τῶν Κρονίων προσδοκωμένην διασκέδασίν των.

Πρὸ μικροῦ μόλις ἐπέστρεψα παραζαλισμένη καὶ κεφαλαλγούσα εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἀφοῦ ἐπὶ δύο σχεδὸν ὁλοκλήρους ὥρας περιήλθον τὴν ὁδὸν Αἰόλου ἀπὸ τῆς πλατείας τῆς Ὀμορφίας μέχρι τῆς μακαρίας τῇ λέξει Ὠραίας Ἐλιδάδος, καὶ ἐκεῖθεν τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ μέχρι τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος, καὶ ἐκεῖθεν τὴν ὁδὸν Σταδίου μέχρι τοῦ Σολωρείου, καὶ ἐκεῖθεν πάλιν τὴν ὁδὸν Αἰόλου, καὶ πάλιν τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ, καὶ καθέξῃς καὶ καθέξῃς, ὡς ἔλεγεν ὁ μακαρίτης Ἀσώπιος. Τὸ τί ἐπατήθην κατ' αὐτὴν μου τὴν περιήγησιν, τὸ τί διεσκέδασα, καὶ ἐξεκωφάθην, καὶ ἐγέλασα, καὶ... ἀηδίασα, δὲν περιγράφεται. Φαντάσου... πλὴν εἶν' ἀδύνατον νὰ τὸ φαντασθῇς. Ἐπρεπε νὰ ἦσο μαζὺ μου πρὸ ὀλίγων ὥρων, νὰ πάθῃς ὅ,τι ἔπαθον, νὰ ἴδῃς ὅ,τι εἶδον, νὰ ἀκούσῃς ὅ,τι ἤκουσα, διὰ νὰ συλλάβῃς ἀμυδράν τινα ἰδέαν τῆς διασκέδασις, ἣν ἀπῆλυσεν ἡ Ἀθηναία φίλη σου κατὰ τὰς ἐφετεινὰς Ἀπόκρεω. Ὡς προσπάθῃσω μολοντοῦτο νὰ σοῦ μεταδώσω ἀτελῶς τὰς ἐντυπώσεις μου, διότι τὰς ἔχω νωπὰς ἀκόμη, καὶ μὴ μοῦ συνεισθῇς ἂν σοῦ γράψω ἄτακτα καὶ συγκεχυμένα, διότι συγκεχυμένον καὶ ἄτακτον εἶνε εἰς τὴν κεφαλὴν μου ὅ,τι οὔτε τάξιν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ, πολὺ φυσικῶς, οὔτε εἰρμὸν οὔτε μέθοδον.

Ἐν πρώτοις καὶ πρὸ πάντων γενικὴ καὶ οὐχὶ λίαν εὐχάριστος ἐντύπωσις τῶν Κρονίων τῆς σημερινῆς Κυριακῆς εἶνε δι' ἐμὲ ἡ παντελής σχεδὸν ἑλλειψὶς εὐφυῶν μεταμφιέσεων. Ἐκτὸς δύο ὥραίων ἐξαιρέσεων, τὰς ὁποίας θ' ἀπαντήσωμεν μετ' ὀλίγον, τὸ πολὺ καὶ ἀμέτρητον πλῆθος τῶν ἐφετεινῶν εἰδώλων περιελάμβανε μετημφισμένους κοινούς, οὐδὲν παριστάνοντας, οὐδὲν λέγοντας, νομίσαντας, δέφνεται, ὅτι ἀρκετὴ διασκέδασις ἦτο καὶ δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὸ θεώμενον πλῆθος, νὰ φορέσωσιν ἐν ἐνοικιασμένῳ domino, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κομψὸν καὶ καθάριον, νὰ ἀκριβοπληρώσωσι μίαν ἁμαξίαν, καὶ νὰ περιέρχωνται οὕτω τὰς λεωφόρους, σκορπίζοντες φασόλια κατὰ τοῦ πλήθους—ἢ σπατάλη των δὲν προέβη μέχρι κουρέτων—ἢ μοιράζοντες τυπωμένην τὴν εὐφυῆ των δι' ἐπισκεπτῶν φε-

ρόντων τὴν φράσιν: «M. Rigolopoulo et Cie. Na mās γράφετε», καὶ ἀκούοντες κύκλω των τὰ πλήθη φωνοῦντα ἐν χορῷ τὴν φράσιν τοῦ συρμού *Κόφ' το! Κόφ' το! Μὴ μ' ἐρωτᾷς ἐπὶ τοῦ παρόντος τί σημαίνει ἡ περιέργος αὕτη φράσις, τὴν ὁποίαν, μιμούμενον τοὺς παρισινούς, καθιέρωσεν ἐφέτος τὸ ἀθηναϊκὸν κοινόν. Ὡς τὴν ἀκούσωμεν μετ' ὀλίγον ἐντονωτέραν, καὶ τότε θὰ σοῦ τὴν ἐξηγήσω.*

Ἄν θέλῃς, δός μου τώρα διανοητικῶς τὸν βραχίονά σου, καὶ πηγαίνωμεν πρὸς στιγμὴν νὰ ἀναμιχθῶμεν εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ πλήθους, ὅπερ φέρεται πυκνὸν ἀπὸ τῆς πλατείας τῆς Ὀμορφίας πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ Αἰόλου. Προσοχὴ μὴ μᾶς πατήσουν, ἢ μὴ πατήσωμεν ἡμεῖς κανὲν ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων νηπίων, τὰ ὁποῖα σύρουσι κατόπιν των αἱ φιλόστοργοι αὐτῶν μητέρες διὰ νὰ τὰ διασκεδάσωσι!

Περὶ τὸν, ὑποθέτω, νὰ σταθῶμεν ἐνώπιον τοῦ μικροῦ αὐτοῦ θεατρίδιου, τὸ ὁποῖον περικλείει ὁλόκληρον μία καὶ μόνον ῥυπαρὰ σινδὼν, καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀνοικτὴν θυρίδα κινεῖται ἔνθεν κἀκεῖθεν δύο τρεῖς πλαγγῶνες, συνδιαλεγόμεναι ἀκατανόητα διὰ τοῦ στόματος τοῦ κινουμένου αὐτὰς θεατρῶνου. Εἶνε τόσον ἀδεῖξιαι, ὥστε οὐδὲ νὰ δαρῶσι κἂν προσηκόντως δὲν κατορθώνουσιν. Ἄς προχωρήσωμεν. Ἄ! Ἰδοὺ εὐθὺς ἐν κάρρῳ, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι διασκεδάζουσιν ἀναντὶ ῥήτους, ἀδιαφοροῦντες ἂν διασκεδάζουσιν οἱ θεαταί των. Ἠλείφθησαν προχείρως ὅ,τι χρῶμα εἶχε πρόχειρον ὁ γείτων των βαφεύς· ἄλλος κυανῶν, ἄλλος ἐρυθρὸν, ἄλλος κίτρινον, καὶ ἄλλος, ὀλιγαρκέστερος, ὀλίγην ἀσβόλην ἀπὸ τῆς ἐστίας του! Ἐφόρεσαν ὅ,τι εἶδον· οἱ μὲν τὸ πᾶσι πλῶμα των, οἱ δὲ τῶν συζύγων των τὰ φορέματα, ἄλλοι πῖλους ὑψηλοῦς, καὶ ἄλλοι σπυρίδας ἀνστραμμένας. Ἐξέυξαν εἰς τὸ ταραχῶδες των ἄρμα ἐν ἔτι ἄλογον περιπλέον, ἐκάθισαν ἐπ' αὐτοῦ ἓνα των σύντροφον, ὅστις σοδαρὸς καὶ ἀτάραχος ἐπιδεικνύει τὰς μέχρι μηροῦ γυμνάς καὶ κίτρινοβαφεῖς ῥωμαλέας του κνήμας, καὶ ἀφοῦ δι' ὀλίγων δαδῶν ῥητινίτου ἐκανόνισαν προσηκόντως τὴν ψυχικὴν των διάθεσιν, ἐκίνησαν θριαμβευτικοί, ἄδοντες καὶ ἀλαλάζοντες, οὐδόλως δὲ ἀνησυχοῦντες περὶ τοῦ παριστάμενου πλήθους, ὅπερ οὐδὲ νὰ κυττάξωσι κἂν καταδέχονται. Δὲν ἤξεύρω διατί, ἀλλὰ μ' ἀρέσκουσιν οἱ μιλτοπάρεοι αὐτοὶ ἄρματηλάται. Οὐδὲν ἐμπαίζουσιν, οὐδ' ἔχουσιν τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐμπαίζωσι. Διασκεδάζουσι μόνον, διότι τοῦτο καὶ μόνον ἠθέλησαν, καὶ ἐννοοῦσι τὰς Ἀπόκρεω κατὰ κατὰ τὴν ἀληθῆ καὶ φυσικὴν αὐτῶν σημασίαν, ἀπαράλλακτα ὅπως ἐνόουν τὰ Κρονία των οἱ παλαιοὶ Ῥωμαῖοι. Τοὺς προτιμῶ μυριάκις τῶν ἀνόστων δομινοφόρων, δι' ὧν ὁ αὖξων πολιτισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἡ ξενικὴ μίμησις ἀντικατέστησαν σήμερον τοὺς παλαιότερους μακρο-

δόρους, τοὺς κουδουράτους διαβόλους καὶ τοὺς τουρκαλάδες.

Ὀλίγον περαιτέρω, ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Τραπεζίης, παίζουσι τὰ πασίγνωστα ῥόπαλα. Τὰ γνωρίζεις βεβαίως ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ ἀηδία καὶ ῥυπαρότητι, ὥστε περιττὸν εἶνε νὰ σταματήσωμεν. Non guarda e passa· ἄς ῥίψωμεν δὲ μόνον, ἂν θέλῃς, μίαν δεκάραν εἰς τὸν τενεκὲν τοῦ θεατρῶνου. Παρέκει προφαίνεται ἀπὸ τῆς παρόδου τῶν Ἀγίων Θεοδώρων τὸ γεγηρακὸς ἤδη ἀλλὰ παραδόξως ἀνανεωθὲν ἐφέτος *Γαῖταράκι*. Κερδοσκοπικὴ καὶ αὐτὴ μεταμφίεσις, ὡς τὰ ῥόπαλα καὶ τὸ διὰ πλαγγῶνων θέατρον, ἅτινα πρὸ μικροῦ ἀπηντήσαμεν. Διαφέρει δὲ μόνον κατὰ τοῦτο ἐκείνων, ὅτι οἱ θιασῶταί του εἶν' ἐφέτος καθαριώτερον καὶ εὐπρεπέστερον ἐνδεδυμένοι, μολοντι τὰ λευκὰ σκινδάλια τῶν κυριῶν των, ὅσον εὐρείας καὶ ἂν ἔχωσι τὰς διαστάσεις, ὑποφέρουσι τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν ἐπι εὐρυτέρων ποδῶν, τοὺς ὁποίους περικλείουσι.

Δόξα τῷ Θεῷ! Ἰδοὺ καὶ εἰς εὐφυῆς *μασκαράς*. Εἶνε ἀπόγως ἐνδεδυμένος μελανὴν ἀναξυρίδα καὶ μελανὸν ἐπενδύτην, κομψωμένον μέχρι πώγωνος, φορεῖ ὑψηλὰ μέχρι γονάτων ὑποδήματα, φέρει πτερνιστήρας ἡχηροὺς καὶ μεγάλους, καὶ κρατεῖ μᾶστιγα. ἔχει τὸ ἦθος αὐταρκείας καὶ τὸ βῆμα βαρὺ, πάλαι δὲ τὴν μᾶστιγά του, ὡς ἀνθρωπος ἔτοιμος νὰ μαστίσῃ τὸν πρῶτον, οὐτινος ἤθελε τὸν δυσαρεστήσει τὸ ἦθος. Ἀντὶ παντὸς προσωπείου, καλύπτει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὁλόκληρον ὥραία καὶ ἐπιτυχεστάτη ὄνου κεφαλὴ. Μαντεύεις βεβαίως τί θέλει νὰ σατυρήσῃ· πολὺ φοβοῦμαι ὅμως, μὴ τὸ μαντεύσωσι καὶ ἄλλοι ἐντὸς ὀλίγου, καὶ ὁ τολμηρὸς σατυριστὴς ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν του μῶλωπας φέρων πολὺν καὶ μετάνοιαν πλεῖονα.

Ἄς προχωρῶμεν ἐν τούτοις, καταστέλλουσαι ὅσον δυνατόν τὴν περιέργειάν μας, διότι τὸ πλῆθος εἶνε πυκνόν, καὶ τὸ ῥεῦμα του δὲν ἐπιτρέπει ἀνέτους παρατηρήσεις. Ἄλλως τε καὶ δὲν ἔχομεν τι περιέργον νὰ παρατηρήσωμεν. Οὐτε ὁ νεανίσκος αὐτός, ὅστις θέλει δῆθεν νὰ σατυρήσῃ τοὺς γυναικεῖους συρμούς, καὶ περιεβλήθη πρὸς τοῦτο πᾶν δυνατόν καὶ ἀκατονόμαστον ῥάκος· οὔτε οἱ ἐφ' ἁμάξης ἐκεῖνοι δύο, οἵτινες ἐκρυψαν τὰς μικρὰς των κεφαλὰς ἐντὸς μεγαλειτέρων ἐκ ναστοχάρτου, τὰς ὁποίας ἀναγκάζονται νὰ ὑποκρατῶσι διὰ τῶν χειρῶν των· οὔτε ὁ μείραξ οὗτος, ὅστις ἐφόρεσε πορφυροῦν ἐπώμιον καὶ πορφυρᾶν φενάκην καὶ διευθύνει μόνος του τὸ κομψὸν του ἁμάξιον, εἶνε θεάματα παρατηρήσεως ἄξια. Ἄς κάμψωμεν λοιπὸν τὴν γωνίαν τῆς Ὠραίας Ἐλιδάδος, καὶ ἄς τραπῶμεν τὴν ὁδὸν τοῦ Ἑρμοῦ.

Πλῆθος συμπαγές, ἐντὸς τοῦ ὁποίου μόλις κατορθοῖ νὰ κινήται ἡ δεξιὰ πάντοτε βκίνουσα σιρὰ τῶν ἁμαξῶν· ἐξῶςται πλήρεις περιέργων·

ἀλλ' οὐδεὶς σχεδὸν μετημφισμένος, ἐκτὸς τῶν ἐποχουμένων δομινοφόρων. Ἀδύνατον νὰ στραφῶμεν πρὸς τὰ ὀπίσω· ἄς ἀφήσωμεν νὰ μᾶς κινή τὸ ῥεῦμα.

Ἄ! τέλος πάντων ἄς ἀναπνεύσωμεν! ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος. Ἐδῶ ἡμποροῦμεν κάπως νὰ κινήθωμεν καὶ μόναι μας. ἡμποροῦμεν δὲ καὶ νὰ σταθῶμεν εἰς καμμίαν γωνίαν, διὰ ν' ἀπολαύσωμεν τὴν χαριτωμένην θέαν τοῦ θυμιασίου αὐτοῦ ἐπικηδείου ῥήτορος, ὅστις, ὅτε μὲν ἐν περιπαθεὶ κατανύζει, ὅτε δὲ μετὰ ζωηροῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἐκφωνεῖ ἐπικηδείον λόγον εἰς τεθνεῶτα... ὄνον, τὸν ὁποῖον σύρει μεθ' ἑαυτοῦ ἐντὸς κάρρου, καὶ ἐξαίρει τὰς πολυειδεῖς τοῦ μακαρίτου ὑπηρεσίας πρὸς τὴν πατρίδα. Σημείωσαι καὶ αὐτὸν ὡς δεύτερον εὐφυᾶ μετημφισμένον, καὶ ἄς προχωρήσωμεν πρὸς τὴν ὁδὸν Σταδίου.

Τί εἶνε αὐτοί; Φουστανελλοφόροι ἀρειμάνιοι, πᾶλλοντες τὰ κυρτὰ των ξίφη, στρέφοντες τὸν μύστακά των, καὶ περικυκλοῦντες ἐν ἀλαλαγμῷ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, ὅστις, ἰππεύων σοδαρώτατον ὄνον καὶ ἀνέτως ἐπὶ μαλακῶν προσκεφαλαίων ἀναπαυόμενος, ἀρκεῖται καπνίζων τὴν καπνοσύριγγά του ἐν πλήρει ψυχικῇ γαλήνῃ. Τίνα ἐκστρατεῖαν ἄρα γε παρωδεῖ ἡ κωμικὴ αὐτὴ πομπή; Τὸ παριστάμενον πλῆθος φαίνεται κατενθουσιασμένον. Φωνάζει, ἐπευφημεῖ, κροτεῖ τὰς χεῖρας, καὶ κραυγάζει μετὰ παραφορᾶς τὴν φράσιν τοῦ συρμού: *Κόφ' το! Κόφ' το!*

Ἀλλὰ τί λοιπὸν σημαίνει ἡ παράδοξος αὐτὴ φράσις; Οὐδὲν ἄλλο ἢ: *Ἀρκεῖ! Φθάκει!* Ἀρμόζει, δὲν ἀρμόζει, ὁ λαὸς ὑποδέχεται δι' αὐτῆς καὶ συνοδεῖ πάντα παρορχόμενον μετημφισμένον, καὶ ἰδίως τοὺς κομψοὺς δομινοφόρους τῶν ἁμαξῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους, μὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν φαίνεται ἀδίκως ἀποτεινομένη ἡ κραυγὴ τοῦ πλήθους. Εἶνε τόσον ἄνοστοι! Τόσον ἄνοστοι! Ἄν δὲ θέλῃς νὰ μάθῃς καὶ πόθεν ἡ καταγωγή τοῦ *Κόφ' το*, λυποῦμαι μὴ δυναμένη νὰ σοῦ μεταδώσω ἀκριβές τι καὶ ὀριστικόν. Συζήτησις γίνεται μεγάλη τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἐν Ἀθήναις, γινώμαι συγκροτούνται πολλαὶ περὶ τῆς φύτρως καὶ τῆς ῥίζης τοῦ πράγματος, λογομαχία αὐτόχρονη βυζαντινὴ ἀνεπτύχθη μετὰ τῶν ἀρμολίων, ἀλλὰ δὲν κατορθώθη ἔτι νὰ διαλευκανθῇ. Ὡς λέγουσιν οἱ φιλόλογοι, τὸ ζήτημα. Πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι ἀφορμὴν ἔδωκε πρῶτην εἰς τὸ *Κόφ' το* γηραιὸς τις ἐφημεριδωπῶλης, ἀγαπῶν ὑπερβολικὰ τὰ πνευματώδη ποτά, καὶ σταματῶν συχνὰ πυκνὰ πρὸ τῆς θύρας τῶν οἰνοπωλείων, ἵνα δροσίξῃ τὸν κουραζόμενον λάρυγγά του δι' ἀλλεπαλλήλων ῥακοποιῶν. Τὰ ζιζάνια τῶν ὁδῶν, ἅτινα ἐθαπτίσθησαν προσφάτως ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον ὑποδηματοσμήνεται, — οἱ ἄλλως ἀμαθέστερον καὶ εὐνοητότερον λοῦστροι καλούμενοι, — ἤρχισαν φωνοῦντα *Κόφ'*

το εἰς τὸν δυστυχῆ ἐφημεριδοπώλην, καὶ ἐκ τούτου ἡ φράσις. Ἄλλοι, ὡς προσέειπον, λέγουσιν ἄλλ' ἀλλ' ἡμεῖς, καὶ αἱ δύο, εἴμεθα ἀπερίεργοι, καὶ δὲν ἀνησυχοῦμεν, ἐννοεῖται, πολὺ πρὸς τὴν τύρβην τῶν πολυπραγμονούντων, εἰς οὓς πολὺ φοβοῦμαι, ὅτι πρέπει ἐπὶ τέλους, ἀρμοδιώτατα αὐτὴν τὴν φορὰν, νὰ φωνήσῃ τις: *Κόφ' το.*

ΣΦΙΑ.

Γινώμαι καὶ σκέψεις ἡθικαὶ τοῦ βουκόου

ΔΕ-ΛΑ-ΡΟΣΦΟΥΚΩ

[Μετάρρασις Γ. Ζωχιού.]

397.

Ἐν γένει μὲν, δὲν τολμῶμεν νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡμεῖς μὲν ἀμοιροῦμεν ἐλαττωμάτων, οἱ δὲ ἡμέτεροι ἐχθροὶ πάσης στεροῦνται ἀρετῆς, ἐν λεπτομερείᾳ ὅμως τὰ πράγματα ἀναμετροῦντες, σχεδὸν παραδεχόμεθα ταύτην τὴν ἰδέαν.

398.

Ἐξ ὅλων τῶν ἐλαττωμάτων αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος τὸν ὄκνον εὐκολώτερον ὁμολογεῖ. Νομίζει δὲ, ὅτι τῶν μὲν εἰρηνικῶν ἀρετῶν πάρεδρος αὐτὸς εἶναι, τῶν δὲ λοιπῶν ἀναστέλλει μὲν τὰς λειτουργίας, δὲν ἀναιρεῖ ὅμως τὸ κράτος αὐτῶν ἀπὸ βάθρων.

399.

Ἰψοῦται ὁ ἄνθρωπος καὶ χωρὶς τῶν βοηθημάτων τῆς τύχης. Ἀνυψοῖ δὲ αὐτὸν τὸ ἦθος αὐτοῦ, τὸ διακρίνον αὐτὸν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων καὶ οἰοῖται ἀφορίζον αὐτὸν πρὸς ἐκτέλεσιν πραγμάτων μεγάλων. Συντελεῖ δὲ εἰς τοῦ ἀνθρώπου τὴν ὑψωσιν καὶ ἡ ἀξία, ἣν αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν κατὰ μικρὸν μεταδίδει, καὶ δι' ἧς ἐξαρπάζει τῶν ἄλλων τὸ σέβας. Δι' αὐτῆς δὲ συνήθως τιθέμεθα ὑπεράνω τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων χρησιμεύει δὲ αὕτη εἰς τοῦτο πλειότερον καὶ τῆς ἐνδόξου καταγωγῆς, καὶ τῶν δημοσίων ἀξιοματιῶν, καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς προσωπικῆς ἰκανότητος.

400.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ἄξιοι δὲν ἀνυψοῦνται, ἀλλ' οὐδεὶς ἀνυψώθη πάντῃ ἀνάξιος¹.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Κατὰ τὸ τελευταῖόν του εἰς Παρισίους ταξείδιον ὁ Βολταῖρος ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὰς ἀπειροπληθεῖς ἐπισκέψεις ἀνθρώπων πάσης τάξεως.

Νέος τις συγγραφεὺς μετρίας ἰκανότητος, ἀλλ' ὑπερμέτρως κενόδοξος, ἐνόμισε χρέος του νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς νὰ προσφέρῃ τὰ σεβάσματά του εἰς τὸν Νέστορα τῆς φιλολογίας, καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐπαρουσιάσθη εἰς αὐτόν.

Εἰσῆλθον εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ φιλοσόφου, πρὸς

1. Ἐν τῷ 216 ἀρ. τῆς Ἑστίας ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἀπὸ 389-396 ἀπορρήματα, ἐν δὲ τῷ ἀρ. 217 ἀντὶ τῶν ἀνωτέρω 397-400, ἐδημοσιεύθησαν κατὰ παραρρητὴν τὰ ἀπὸ 401-406.

Σ. τ. Δ.

δὲν ἀπέτεινε τὰς φιλοφρονήσεις του διὰ τῆς ἐξῆς προσφωνήσεως:

— Μεγάλε ἄνερ! Ἐρχομαι σήμερον νὰ χαίρετήσω τὸν Ὀμπρον· αὐριον θὰ ἔλθω νὰ χαίρετήσω τὸν Σοφοκλέα· μεθαύριον τὸν Πλάτωνα, τὰς δὲ ἀκολούθους ἡμέρας. . . .

— Κύριε, ὑπέλαβεν ὁ Βολταῖρος, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ κάμετε ὅλας τὰς ἐπισκέψεις σας μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν;

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* Ἡ ματαιότης εἶνε ὁ ἀφρός τῆς φιλοδοξίας.
* * Οἱ μὲν ποιηταὶ ἀποκρυσταλλοῦσι τὴν ἰδέαν, οἱ δὲ δικηγόροι τὴν ρευστοποιοῦσι.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατὰ τὰς πολυαρίθμους παρατηρήσεις τῶν σοφῶν Γερμανῶν κκ. Βίρχοβ καὶ Κόν, ἡ μυωπία φαίνεται ὅτι ἐξήρτηται πρὸ πάντων ἐκ τῶν ὥρων τῆς ἐργασίας, εἰς ἣν ὑποβάλλεται ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν καὶ ἐκ τοῦ ἀνεπαρκοῦς φωτισμοῦ. Ὅθεν καὶ καθ' ὅσον ἡ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἐργασία αὕτη διήρκεσε 2, 4, 6 ὥρας, ἡ ἀναλογία τῶν μυώπων ἀπεδείχθη ὡς 17, 29 καὶ 40 τοῖς 0[0] μετὰ τῶν ὑποβληθέντων εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐξέτασιν.

Ὁ καλῖτερος φωτισμὸς εἶνε ὁ ἐνεργοῦμενος ἐκ δύο ἀντιθέτων μερῶν, ἡ ἀνωθεν ἐκ τῆς ὁροφίας.

Ἡ καὺσις τῶν νεκρῶν διεδόθη βαθμυδῶς ἐκ Μεδιολάνων καθ' ὅλην τὴν Λομβαρδίαν. Ἀπὸ τοῦ 1876 μέχρι 1 Ἰανουαρίου 1880 ἐγένοντο ἐξήκοντα καύσεις νεκρῶν, ὧν αἱ μὲν πεντήκοντα ἐν Μεδιολάνοις, αἱ δὲ δέκα ἐν Λαύδα.

Ἀπόφθεγμα τοῦ Μοντεσκιῦ ἐπιστρέφοντος ἐκ περιηγήσεώς του εἰς τὴν ἀλλοδαπήν:

Ἡ Γερμανία εἶνε τόπος διὰ νὰ ταξειδεύῃ, ἡ Ἰταλία διὰ νὰ διατρίβῃς, ἡ Ἰσπανία διὰ νὰ ἀγαπήσῃς, ἡ Ἀγγλία διὰ νὰ σκεφθῇς, ἡ Ἑλβετία διὰ νὰ περιπατήσῃς, καὶ ἡ Γαλλία διὰ νὰ ζήσῃς.

Ἡκουσα προχθὲς τὸν ἐξῆς διάλογον ἐν τινι αἰθούσῃ. Πρώτῃσέ τις διὰ τί εἶνε τόσο δύσκολον πρᾶγμα νὰ εὑρῇ τις σήμερον εἰς τὰς Ἀθήνας μίαν οἰκίαν καλῶς κυβερνωμένην, καλὸν τοικοκυριόν.

— Καὶ ποίαν ἄλλην αἰτίαν θέλετε παρὰ τὴν φοβερὰν αὐτὴν ὑπερτίμησιν τῶν τροφίμων. . . τὴν πολυτέλειαν αὐτὴν τὴν ἀχαλίνωτον. . .

— Ὅχι! Ἡ αἰτία εἶνε ὅτι αἱ μὲν νέαι ὑπανδρεύονται κυρίως διὰ νὰ ἐξέρχωνται τῆς οἰκίας οἱ δὲ ἄνδρες κυρίως διὰ νὰ μένωσιν εἰς τὴν οἰκίαν.

Εἰς ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΝ.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Μὴ δάνειζε ποτὲ χρήματα, ἀλλὰ μόνον δίδων ἀδίδων κάμνεις ἀχαρίστους, ἐν τῷ δανείζων κάμνεις ἐχθρούς.

ΑΘΗΝΑΙ—ΤΥΠΟΓΡ. ΚΕΡΝΗΝΗΣ, ΟΔΟΣ ΜΙΑΤΙΑΣΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΙΟΥ